

**ŽIVOTNE STAZE ĆIRILA METODA HRAZDIRE (1868.- 1926.)
IZVAN DOMOVINE
(II.DIO)**

MIRJANA ŠKUNCA

*Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu
Glagoljaška bb, 21000 SPLIT*

UDK/UDC: 78.071.01"19" HRAZDIRA, Ć.

Izvorni znanstveni rad/
Original Scientific Paper
Primljeno/Received: 1. 6. 2006.
Prihvaćeno/Accepted: 7. 11. 2006.

Ponovno u Splitu (1914.-1925.)

U Splitu se kroz vrijeme Hrazdirina izbivanja nije na glazbenom planu ništa bitno promijenilo. Javila se doduše ideja da se u okviru Narodnog kazališta za Dalmaciju osnuje samostalna dramska družina da »gaji domaću dramu, pučku glumu s pjevanjem«.¹ Materijalna oskudica i nedostatni glazbeni kadar (uz neslogu pretežno političke naravi) i dalje su glavne i najbitnije zapreke za ostvarenje koraka naprijed u starom i trajnom nastojanju da Split dobije svoje kvalitetne stalne glazbene, prije svega kazališne ansamble i simfonijski orkestar. U Splitskom glazbenom društvu »Zvonimir« (u nastavku SMD »Zvonimir« ili samo »Zvonimir«) ključna osoba na mjestu zborovođe i učitelja je sada Josip Hatze. Zbor ne nastupa često, ali napreduje, izvodeći sve zahtjevniji repertoar, u kojemu su osim zbarske literature sve češći i operni ulomci. Uz »Zvonimir« djeluju i zborovi »Lisinski« i »Corale«, no svaki u svome krugu »podupirućih« i »izvršujućih« članova, dok suradnja najčešće izostaje. Niti Narodna glazba nije uspjela stabilizirati svoje djelovanje. Nastojeći proširiti njezinu namjenu, odnosno zadovoljiti i zagovornike »dobrog orkestra« i pobornike promenadnog ansambla puhača s udaraljka u njenom sastavu, te uz to postići i odgovarajuću kvalitetu muziciranja, uprava je

¹ *Narodni list*, Zadar 1913. od 3.9/2.

Narodne glazbe, unatoč nedostatnim sredstvima općinske potpore i doprinosa građana uslijed slabog odaziva podupirućih članova, angažirala nekoliko novih »izvršujućih članova« — kvalitetnih čeških glazbenika, te novog kapelnika (mladog Leopolda Dvořáka).² No, polet je kratko trajao. Uskoro je rješenje još jednom pronađeno u Hrazdiru.

U travnju 1914. upućen mu je poziv iz Splita. Uslijedili su kratki i uspješni pregovori, i već početkom svibnja splitski tisak najavljuje da se Hrazdira »iz zagrebačke operete« vraća u Split i ponovno preuzima upravljanje Narodnom glazbom,³ podsjećajući pri tome da je Hrazdira i skladatelj, te da je za vrijeme svoga prethodnog boravka u Splitu (1911./1912.) i »komponirao više jako uspješnih stvari, a uvijek se bavio mišlju da u Spljetu osnuje dobar orkestar i da ustroji operetnu spljetsku družinu.«⁴ U proljeće 1914. u Splitu je gostovala Osječka opera i to je nedvojbeno bio dodatni snažni poticaj za ponovni pokušaj realizacije vlastite glazbene scene u gradu. U srpnju Ravnateljstvo Općinskog kazališta poziva građane koji žele dobrovoljno sudjelovati u simfonijskom koncertu i opernoj *stagioni* pod vodstvom uglednog glazbeno-kazališnog poslenika Andrije Mitrovića.⁵ Od polovine srpnja zaredali su i Hrazdirini promenađni koncerti s Narodnom glazbom na otvorenom i u kavanama. U njihovu su programu standardno koračnice i plesovi, te uz njih ansamblu prilagođeni aranžmani opernih, ali češće i operetnih ulomaka, i tome ležernijem žanru srodni repertoar,⁶ kojemu jedni plješću a drugi zbog njega upućuju prigovor upravi, ocjenjujući da je »po svojoj umjetničkoj vrijednosti u istinu ispod svake kritike te je kadar samo kvariti ukus općinstva.«⁷ Bio je to prvi nagovještaj poteškoća koje su Hrazdiru očekivale u Splitu. Kao što je već poznato iz njegovih prethodnih splitskih epizoda, Hrazdira je želio i planirao, objedinjujući njegove glazbene snage, ostvariti u Splitu operni ansambl. Realni put do toga cilja vodio je, po njegovu mišljenju i iskustvu, preko lakšeg glazbenog žanra — preko glazbenog igrokaza i operete. No, dio splitskih glazbenih stručnjaka i utjecajnih ljubitelja glazbe, premda inače zagovornika opere, takav je put prema opernoj sceni držao neprikladnim, pa onda i Hrazdiru ne sasvim primjerenom osobom koja takav zadatak može na pravi način realizirati.

Izbijanje rata 1914. godine te sve neprilike i nevolje koje su time uslijedile i u Splitu, potisnule su probleme njegova glazbenog kazališta u drugi plan. Mobilizacija je uskoro počela prorjeđivati i redove sudionika glazbenog života u gradu, kako ljubitelja tako i profesionalaca. No, za razliku od tridesetpetogodišnjeg (Hrvata) Hatzea koji je bio mobiliziran već početkom rata, jedanaest godina stariji (Čeh) Hrazdira bio je pošteđen mobilizacije. Ostao je u Splitu i tu nastavio svoje glazbene

² Usp. *Sloboda*, Split 1913. od 16.4/1-2, 3.6/2, 11.6/3, 9. i 15.7/3.

³ Usp. *Sloboda*, Split 1914. od 21.4/3 i 11.5/2.

⁴ *Naše jedinstvo*, Split 1914. od 6.5/2.

⁵ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1914. od 21.7/2.

⁶ Usp. *Sloboda*, Split 1914. od 15.7/3; *Naše jedinstvo*, Split 1914. od 19.8/1.

⁷ *Sloboda*, Split 1914. od 15. i 17.7/3 te 22.7/4.

aktivnosti s nesmanjenim marom i žarom. Budući da je Hatzeovim odlaskom na frontu »Zvonimir« ostao bez zborovođe, bili su odgođeni i zbarski pokusi do daljnega,⁸ dok uprava nije odlučila pozvati u pomoć Hrazdiru, tog »odličnog dirigenta i odličnog muzičara«, kako se tih zbivanja kasnije prisjećao jedan od njihovih svjedoka i sudionika, Jakov Gotovac.⁹ Prihvativši poziv »Zvonimirove« uprave Hrazdira je tako krajem godine uz rad s orkestrom Narodne glazbe započeo rad i s ansamblima »Zvonimira«. Prema drugoj verziji »Zvonimir« je najprije, solidarno s drugim splitskim »patriotskim društvima«, početkom rata prestao djelovati »da bi bojkotirali austrijsku vlast«, ali jedna grupa u »Zvonimiru« tada je procijenila da bi znak rodoljublja bio i davanje koncerata u korist Crvenog križa za postradale, pa je potakla nastavak njegova djelovanja. Navodno je pravi razlog tome bio Hrazdira, »sitan i zavidan duh, koji je svoj ukus pokazao banalnim operetama«, i koji je tako »želio postati dirigent 'Zvonimira' dok je Hatze na fronti.«¹⁰ Koliko je istine u ovakvoj pokudi na račun Hrazdire i kako se sve odvijalo, danas je nemoguće ustanoviti sa sigurnošću. Provjerljiva je činjenica da je već u veljači 1915. godine Hrazdira za dirigentskim pultom koncerta koji ostvaruje suradnjom dvaju ansambala. Zbor i solisti »Zvonimira« uz »pratnju limenih glazbila«, koju je ustupila Narodna glazba, priredili su koncert »u korist siročadi palih vojnika«, izvodeći mješoviti program zbarske i operne glazbe.¹¹ Koncert je prema komentaru u tisku »ispao izvan očekivanja«, a izvjestitelj ističe da »osobito priznanje ide učitelju g. Hrazdiru [!] koji ne žali truda da daje života ovom društvu.«¹² U svibnju 1915. isto glasilo otkriva da »Zvonimir« s Hrazdirom namjerava izvesti cijelu operu.¹³ Na putu realizacije toga cilja je i slijedeći Hrazdirin korak — Svečani koncert koji su već u kolovozu »hrvatska društva u Splitu« pripremila u čast 85. careva rođendana a u korist udova poginulih u ratu. Za realizaciju njegova programa Hrazdira je uspio okupiti, uz već znane soliste i zbor »Zvonimira« još i glazbenike — pjevače i instrumentaliste — iz redova splitskih glazbenih diletanata i tako formirati čak orkestar od 30 članova »sa svim instrumentima zastupljenim«, koji mogu nastupiti »i samostalno.«¹⁴ I ovaj je koncert primljen s oduševljenjem i pohvalama Hrazdiri dirigentu i skladatelju (finale 1. čina operete *Meridon*).¹⁵

Najatraktivnija novina ovoga koncerta bio je orkestar, a njegov je nastup tom prilikom bio, čini se, povod za inauguraciju novoga ansambla — Orkestra ljubitelja glazbene umjetnosti u Splitu. Naime, na koncertu koji je uslijedio u studenom 1915.,

⁸ Usp. *Sloboda*, Split 1914. od 3.7/3.

⁹ Usp. BOŠKOVIĆ: 1980, 97.

¹⁰ RÁDICA: 1989, 65 i 87.

¹¹ *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 4. i 13.2/2; ŠKUNCA: 1991, 209; programski listić koncerta, sl. 1 i 2.

¹² *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 16.2/2.

¹³ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 17.5/2.

¹⁴ *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 27.7., 14.8. i 21.8/2.

¹⁵ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 24.8/2.

Splitsko Muzično Društvo „Zvonimir“

— priredjuje —
u Foyeru Opć. Kazališta
u nedjelju 14. II. 1915.
u 8 sati na večer

KONCERAT
u korist siročadi palih vojnika

na koji se V. G. sa
obitelji najuljudnije pozivlje.

ARZOTISKOM „NARODNE TISKARE“ SPLIT. 1915.

Sl. 1 i 2: Programski list koncerta »Zvonimira« u korist siročadi palih vojnika od 14. veljače 1915.

PROGRAM:

1. Vilhar : „Hrvatska Davorija“, muški zbor.
2. Dvoržak : „Vodnikova pjesma“, iz op. Rusalka za bas.
3. Hrazdira : „Na tihom Marjanu“, serenata za muški zbor.
4. Catalani : „Rioso“, iz op. Vally, (1. čin) za sopran.
5. Verdi : „Prizor u hramu“, iz op. Aida. Solo: Svećenica-sopran, Radamestenor, Ramfis-bas; zbor svećenika i svećenica-muški i ženski zbor, uz pratnju glasovira i limenih glazbila.
— 10 časa odmora. —
6. Lev : „O gore, gore“, muški zbor.
7. Dvoržak : „Moravski dvospjevi“ za ženski zbor uz pratnju glasovira:
 - a) „Ostavljena“.
 - b) „Zarobljena“.
8. a) Križkovsky : „Tužba“, muški zbor.
b) Paukner : „Poslije propovjedi“, sa tenorom i basom solo.
9. Wagner : „Zbor plemića“, iz op. Tannhäuser; mješoviti zbor uz pratnju glasovira i limenih glazbila.

— — — — —

Solo pjevaju pjevači Zvonimira: Gjca. O. Petrošić (sopran), Gg. Z. Baldasar (tenor) i U. Fabris, (bas).
Pratnju limenih glazbila ustupila je „Narodna glazba“.

Dirigent : **M^o. Ć. M. Hrazdira.**

Ovaj program vrijedi kao pripusnica na koncert.

Ulaznina : Kr. 1.—, sjedalo —50, hel. Za djecu i učenike članova ulaznina Kr. —50.

Glazvir sa pratnje dobromerjoo je ustupila firma C. Fabris & C. Trst (Skladšte L. Demardi, Split).

Sl. 1 i 2: Programski list koncerta »Zvonimira« u korist siročadi palih vojnika od 14. veljače 1915.

priređenom u slavu 67 godina vladanja cara i kralja a u korist udovica, »Zvonimir« je u sklopu programa točaka solističke i komorne glazbe najavio i izvedbu kompletne operne jednočinke *U zdencu* Vilema Blodeka, u kojoj će u ulozi opernog orkestra sudjelovati Orkestar ljubitelja glazbene umjetnosti u Splitu.¹⁶ Premda su i ovoga puta »orkestar i zborovi bili izvrsni«, premda su svi dali što su bolje mogli a Hrazdira se pokazao »kao dirigent sasvim dobar«, ipak je po mišljenju izvjestitelja, s obzirom na prilike bilo »preuzetno sada misliti na operu«. ¹⁷ Stoga Hrazdira u mučnom ozračju ratnih godina nastoji održati barem zbor »Zvonimira« i pedagoški rad u društvenoj školi.¹⁸ No, unatoč malobrojnom i neredovitom odazivu ženskog dijela zbora te mobilizacijom prorijeđenog i nepredvidivog sastava muškog, Hrazdira velikom požrtvovnošću i trudom uspijeva održati kontinuitet u radu cjelovitog ansambla i pripremati programe s kojima nastupa u javnosti, i nadalje gotovo uvijek u dobrotvorne svrhe. Prvi koncert kojim je Hrazdira »upravljao njegovom običnom vještinom i rutinom« realizirali su u veljači naredne (1916.) godine »u svakom pogledu sjajno« solisti te muški i ženski zbor »Zvonimira«, izvodeći mješoviti program zbarske, solističke i komorne glazbe.¹⁹ Ohrabreni uspjehom posljednjih »Zvonimirovih« nastupa pod Hrazdirinim vodstvom, sudionici skore godišnje skupštine Društva (s mladim J. Gotovcem kao tajnikom) ustanovljuju sa zadovoljstvom da unatoč neprilikama ono ima temelj za djelovanje.²⁰ Vrijednost njegova opstajanja bila je tim veća što je ubrzo nakon početka rata prestala djelovati većina splitskih glazbenih i kulturnih društava, pogotovo talijanskih.²¹ Prva potvrda ovakva zaključka bila je sljedeća »Zvonimirova« glazbena večer, u svibnju iste godine. Bio je to u gradu s iznimnom pažnjom popraćen i pozdravljen »Zvonimirov« koncert na kojemu se, potaknut vlastitim skladateljskim afinitetom

¹⁶ *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 11.11/2. I Jakov Gotovac svjedoči o ovome događaju u svojim sjećanjima i izjavljuje: »Maestro Hrazdira spremio je s ansamblom 'Zvonimira' izvedbu jednočinke opere *V studni (U zdencu)* češkog skladatelja Blodeka. Libreto opere na hrvatski je preveo ondašnji predsjednik 'Zvonimira' Lovrić [...] Orkestar je, koji je mogao imati najviše 25 do 30 članova, bio sastavljen zbrda-zdola, od amatera, članova gradske glazbe i td. Bila su ratna vremena.« (BOŠKOVIĆ: 1980, 97.) U jednoj obavijesti iz tih dana zadarsko glasilo *Narodni list* javlja da se »Zvonimir« polovinom listopada pripremao izvesti Blodekovu jednočinku te da su »kušnje pod ravnanjem maestra Hatzea u podpunom toku.« To bi značilo da je Hatze, vrativši se s fronta, tijekom svoga odmora u Splitu neko vrijeme ponovno radio sa »Zvonimirov«, a po njegovu povratku na front probe je doveo do izvedbe Hrazdira. No, prema navodu u Hatzeovoj biografiji iz pera B. Radice ne može se ustanoviti da li je Hatze prvi put došao na dopust u listopadu 1915. Ako i jest onda je on, prema istom izvoru, tada samo prošao preko Splita da vidi i zagrlji svoje i suprugine roditelje i rodbinu, a zatim je prosljedio za Graz, gdje su mu tada boravili supruge i kćerica. (RADICA: 1989, 63.) Malo je vjerojatno da je unatoč svojoj privrženosti Društvu Hatze pri tome prolazu kroz Split svoje kratko dragocjeno vrijeme dopusta trošio i na pokuse sa »Zvonimirov«. U navedenoj je obavijesti u *Narodnom listu* došlo vjerojatno do zabune pa je izvjestitelj omaškom kao voditelja »Zvonimirovih« pokusa naveo Hatzea mjesto Hrazdire.

¹⁷ *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 15.11/2.

¹⁸ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 24.8/2.

¹⁹ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1916. od 4. i 15.2/2; *Narodni list*, Zadar 1916. od 16.2/2; programski list koncerta, sl. 3.

²⁰ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1916. od 16.3/2.

²¹ Usp. *Narodni list*, Zadar 1916. od 12.4/2.

FOYER OPĆ. KAZALIŠTA

S. M. D. „ZVONIMIR”

u nedjelju dne 13. veljače t. g. u 3¹/₂ sata popodne 1916
priredjuje

U FOYER OPĆ. KAZALIŠTA
prvi svoj ovegodinji

KONCERAT

RAZPORED:

1. a) ANT. HAJDRIH: *Sirota*, muški zbor sa solom za mlj;
All-sofo pjesa g. ca Tonka Zivarec.
- b) JOS. SUK: *Vaređinski Ban*, muški zbor na rječi nar.
pjesme.
2. a) Dr. ANT. DVORŽAK, Op. 31.: *«Mo-
rinski dvoptjevi br. 2. Leti ptico* } za ženski zbor uz
pratnju glasovira.
- b) AL. RUČKA: *Zvezdica.*
3. CH. DE BÉRIOT, Op. 76.: *Koncertat br. 7.* za violin uz prat-
nju glasovira.
a) *Andante tranquillo* } izvadjja gosp. Ing. E. Novoseller;
b) *Allegro moderato* } prati gosp. M. o C. M. Hrazdira.

STANKA.

4. VIT. NOVÁK, Op. 19: a) *Ranoša* } dvije ballade za mješo-
viti zbor uz pratnju
b) *Ukleta kćer* } glasovira za 4 ruke.
5. Dr. ANT. DVORŽAK, Op. 81.: *Quintet A-dur* za 2 violina,
violu, čelo i glasovir
a) *Davka* } izvadjja gg. Ing. E. Novoseller, Ing. Štopka,
b) *Furiant* } J. Janovšek, K. Demarčí, M. o C. M. Hrazdira.
6. P. KRIŽKOVSKY: *Utopljena*, muški zbor.
7. C. M. HRAZDIRA, *Svadbena mazurka*; mješoviti zbor uz
pratnju glasovira za 4 ruke.

Koncertom upravlja g. M. o C. M. HRAZDIRA.
Na glasoviru četveroručno prate: g. ca M. MIKAČIĆ, g. J. BOZZOTTI.

CIJENE:

Sjedalo I K; ulaz u dvoranu 1.20 K; ulaz za učenike na galeriju 0.40 K.
Članovi Zvonimira ne plaćaju ulaza niti sjedalice.

Ulaznice i sjedalice mogu se dobiti u društvenim prostorijama od
12-1 sata pop. počamši od srijede dne 9. t. mj. ili za vrijeme poku-
sa od 7¹/₄ u večer, te u dan koncerta na kazališnoj blagajni.

Gospoda članovi ujedno mole se, da ne ustupaju svojih ulaznica ili sjedala
nečlanovima.

UPRAVA.

Sl. 3: Programski list koncerta »Zvonimira« od 13. veljače 1916. godine

i aktualnim zalaganjem zagovornika reafirmacije nacionalnog smjera u hrvatskoj glazbi²² i zagovornika hrvatske glazbene moderne za osuvremenjenjem izraza u glazbi,²³ Hrazdira želio pridružiti sličnim nastojanjima u svom tadašnjem okruženju, koja je i tu već tada smiono i neumorno zastupao A. Dobronić. Za dirigentskim pultom ili u ulozi suradnika za klavirom, Hrazdira je i ovom prilikom posegao za remek-djelima vokalne lirike poput Schubertove balade *Vilinski kralj* ili Dvořakovih *Biblijskih pjesama*, ali je izborom zbarske glazbe želio u prvome redu predstaviti »moderne skladatelje Slavenskog Juga« i njihove »modernizacije pučkih narodnih pjesama«, odnosno »umjetnički nacionalni smjer u glazbi«. Bilo da se radilo o harmonizaciji narodnih pjesama Dobronića i Hrazdirina zemljaka Frana Lhotke, ili o djelima Roberta Tolingera, Izidora Bajića, A. Srijemca, »impresioniste« Stevana Hristića i samoga Hrazdire (*Baka i djevojka*) skladanim u njihovom duhu, izvjestitelj je hvalio dobar ukus i umijeće.²⁴ U nastupima tijekom narednih mjeseci u prvom je planu sudjelovanje »Zvonimira« i Orkestra ljubitelja glazbene umjetnosti u realizaciji Freudenreichova pučkog igrokaza s pjevanjem i plesom *Graničari* i sve uspješnije reprizne izvedbe Blodekove jednočinke, unatoč teškim prilikama uzrokovanim stalnom fluktuacijom u redovima izvoditelja.²⁵ U studenom 1916. Hrazdira je sa solistima, zborom i orkestrom »Zvonimira« izveo novi program u kojemu su osim Ch. Gounoda i H. Wolfa bili zastupljeni slavenski skladatelji Dvořák, Harambašić, Kožušniček, Kranjčević, Palla, Strelecki, Zajc i sam Hrazdira.²⁶ I taj je koncert — piše jedan izvjestitelj — »pokazao životnu snagu i žilav rad« Društva, a odaziv je posjetitelja potvrdio da ono »uživa i potpune simpatije našega općinstva«. Hvaleći koncert u cjelini on izdvaja nastup orkestra u izvođenju Hrazdirine *Idile* i Dvořakove *Humoreske* pa napominje: »Kad pomislimo da u ova vremena na svakom koncertu vidimo u muškom zboru većinom nova lica, moramo priznati da učitelj g. Hrazdira zaslužuje svaku hvalu za svoju ustrajnost i mar; jer svaki koncerat treba pripravljati sa novim materijalom te početi tako reći s kraja.«²⁷ Drugi izvjestitelj osim toga ističe: »Najveća je zasluga pri tom našeg vrijdnog i zauzetnog maestra skladatelja Hrazdire koji zaslužuje svaku pohvalu. Osobito smo mu zahvalni radi gajenja hrvatske i uobće slavenske glazbe.«²⁸ U prosincu je »Zvonimir« pod Hrazdirinim vodstvom ponovno nastupio i s puno dobre volje sa svojim skromnim ansamblima sudjelovao u »žalobnoj svečanosti« pokojnom vladaru Franji Josipu izvedeci dojmljivo Hrazdirinu skladbu *Pokoj mu vječni* i stavak *Lacrimosa* iz Mozartova

²² Bili su to zagrebački koncerti s obradbama narodnih napjeva i skladbi pisanih u njihovu duhu, koji su, nadahnuti gostovanjima zbora A. Slavjanskog s programima obradbi narodnih napjeva, a na poticaj i u organizaciji V. Klaića, uslijedili 1890. i 1893. godine.

²³ »Povijesni« koncert s djelima mladih hrvatskih skladatelja u Zagrebu održan je u prvim danima veljače 1916.

²⁴ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1916. od 19., 20. i 24.5/2.

²⁵ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1916. od 14.7/1 i 17.7/2.

²⁶ Usp. programski list koncerta, sl. 4.

²⁷ *Naše jedinstvo*, Split 1916. od 15.11/2. i 25.11/2.

²⁸ *Narodni list*, Zadar 1916. od 29.11/2.

FOYER OPĆ. KAZALIŠTA

S. M. D. „ZVONIMIR“

u nedjelju 19. novembra 1916. u 7^{1/2} s. večeri
 priredjuje u FOYERU OPĆ. KAZALIŠTA
 TREĆI SVOJ OVOGODIŠNJI

KONCERAT

RASPORED:

I. DIO.

1. H. PALLA: Česki pjesovi: a) Kapašica } muški zbor a capella.
 b) Kalo }
2. STRELEZKI: Kaprisni valčik za glasovir; udara M.o J. Bozzotti.
3. L. KOŽUŠNIČEK: Slovački tropjevi: a) Dalina, dalina } ženski zbor
 b) Konarčev pir } a capella.
4. a) GOUNOD: Molitva Valentina
 iz opere „Faust“ } pjeva gosp. Jos. Čović, na gla-
 b) ROSENBERG-RUŽIĆ: Letiš golube } soviru prati M.o C. M. Hrazdira.
 c) HATZE: Majka }
5. P. KRANČEVIĆ: Odbi se grana; Mješoviti zbor a capella.

II. DIO.

6. A. HARAMBAŠIĆ: Gavrane! muški zbor a capella.
7. a) ZAJC: Snij dušo! } pjeva gospođina R. Petrović, na gla-
 b) H. WOLF: Vesnina pjesma } soviru prati M.o C. M. Hrazdira.
8. a) C. M. HRAZDIRA: Proletna idila, za mali orkestar.
 b) R. DVORŽAK: Humoreska.
9. A. DVORŽAK: Himna našeg rotarstva, mješoviti zbor uz pratnju gla-
 sovira (M.o J. Bozzotti).

Koncertom upravlja gosp. M.o C. M. HRAZDIRA.

CIJENE:

Ulaznica Kr. 1.20; sjedalo Kr. 1.-; slaznica za učenike na galeriju para 40.
 Članovi „Zvonimira“ ne plaćaju ulaza ni sjedala.

NB. Na svaku ulaznicu određen je povisak od 20 para (učenici 10 p.)
 uključivo i za članove društva, na korist Crk. Krsta.

UPRAVA.

Sl. 4: Programski list koncerta »Zvonimira« od 19. studenoga 1916. godine

Requiem.²⁹ U prvim mjesecima 1917. priređuje svoj društveni ples u korist »Društva gospodja koje brinu o splitskoj zapuštenoj djeci« te zatim i koncertno veče u korist udova i siročadi.³⁰ Uskoro potom, u svibnju, Hrazdira je uspio ostvariti pravi podvig — ponuditi Splićanima simfonijski koncert za čiju je realizaciju uspio okupiti orkestar od 50 članova i u njemu »osim mjesnih još najbolje zadarske, šibenske i mostarske sile«. Jedna od motivacija izvoditeljima je vjerojatno bilo i »javno dobrotvorstvo« jer je prihod bio namijenjen Društvu gospodja za zaštitu djece u Splitu, koje je koncert i organiziralo. Poticajni su bili i pokroviteljstvo i prisutnost izvedbi uglednika vlasti namjesnika Attemsa sa suprugom. No, bilo kako bilo, rezultat je bio za glazbeni Split nesvakidašnja i zato posebno značajna koncertna večer. Na programu su bili uvertira Mozartovoj operi *Figarov pir*, Beethovenova *Druga simfonija*, Dvořákové *Biblijske pjesme* br. 3 i 4 za bas solo, zbor i orkestar s članovima »Zvonimira«, zatim idila *Pod večer* Zdeněka Fibicha, prva orkestralna suita za Ibsenovu dramu *Peer Gynt* Edwarda Griega i uvertira operi *Ukleti Holandez* Richarda Wagnera.³¹ A realizacija je programa izazvala oduševljenje slušatelja i kritičara.³² »Zvonimirovi« pozivi upućeni u narednim mjesecima sugrađanima da pristupe i aktiviraju se u društvu po svoj su prilici urodili plodom, pa ne samo da je u to vrijeme u »Zvonimiru« vrlo aktivna i »dramska diletantska družina«,³³ nego su ambicije izgleda bile porasle još 1915. i dovele do udruživanja »Zvonimirovih« sekcija u Hrvatsko kazališno društvo. Tako krajem godine (1917.) tisak donosi najavu Hrvatskog kazališnog društva o izvedbi drame *Ekvinocij* Ive Vojnovića, za koju je *Intermezzo* skladao Hrazdira a izvodit će ga orkestar »Zvonimira« »pojačan sa nekoliko vrsnih sila, dok će pjevanje u prizoru u crkvi izvesti zbor Zvonimira uz pratnju orgulja.«³⁴ Zbog svega navedenog tajnik »Zvonimira« J. Gotovac u svome godišnjem izvješću časopisu »Sv. Cecilija« piše s ponosom o uspjesima u protekloj godini — o »Zvonimiru« i Hrazdiri.³⁵

No, u siječnju slijedeće (1918.) godine »Zvonimir« s Hrazdirom priređuje koncert s mješovitim programom samo vokalne i instrumentalne komorne i solističke glazbe. Među zbarskim skladbama isključivo slavenskih autora bio je za Splićane iznimno zanimljiv uspješni skladateljski debi njihova mladoga sugrađanina, inače tada i tajnika »Zvonimira« Jakova Gotovca, »učenika Hatzea a sada i Hrazdire«, koji ga »podučava u instrumentaciji i dirigiranju«. Bio je to Gotovčev scherzo za mješoviti zbor *Aj, moj Mijo!*³⁷ Koncert je izazvao veliko

²⁹ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1916. od 2.12/2. Gotovac se o tome sjeća: »Prigodom smrti Franje Josipa izveli smo s nekakvim prilagođenim i kombiniranim orkestrom *Lacrimosu* iz Mozartova *Requiem*a na jednom komemorativnom koncertu ili memorijalu u kazalištu.« Usp. BOŠKOVIĆ: 1980, 97.

³⁰ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1917. od 17.2/2. i 14.4/2.

³¹ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1917. od 23.5/1.

³² Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1917. od 26.5/2.

³³ *Naše jedinstvo*, Split 1917. od 29.5/1.

³⁴ *Naše jedinstvo*, Split 1917. od 3.12/1, 18.12/1-2 i 19.12/1.

³⁵ Usp. GOTOVAC: 1917.

³⁶ ANDREIS: 1957.

³⁷ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1918. od 17.1/2; programski list koncerta, sl. 5.

FOYER OPĆ. KAZALIŠTA

S. M. D. „ZVONIMIR“
priredjuje
u nedjelju 20. januara 1918
društveni
KONCERAT

RASPORED:

1. P. I. ČAJKOVSKIJ:	Legenda; mješoviti zbor.
2. a) A. JENSEN:	O sletki času, bježat nemoj! pjeva g. ca Olga Petrošić
b) M. P. MUSSOROGSKIJ:	Hopak (Kosački ples)
3. A. DVORŽAK:	Bagatelle; za 2 violina, violoncello i harmonium; izvađaju: gg. G. Šlaus, B. Širišćević, F. Janoušek i Mo. Č. M. Hrazdira.
4. a) P. KRANČEVIĆ:	Odbi se grana. mješoviti zbor
b) F. BRAJIC:	Moj dilbara.
5. A. GLAZOUNOW:	Réverie, op. 24; za corno uz pratnju glasovira; izvađa g. Vjekoslav Škerić.
6. A. DVORŽAK:	Prsten, iz „Moravskih dvopjeva“; tenški zbor uz pratnju glasovira.
7. J. GOTOVAC:	Al. moj. Mljo! scherzo za mješoviti zbor.

Koncertom ravna i na glasoviru prati
Mo. Č. M. HRAZDIRA.

Početak točno u 7:30 s. večeri.

ULAZNE CIJENE:
Članovi „Zvonimira“ imaju ulaz slobodan, a sjedalo 50 para.
Nečlanovi: Ulaznica K 2.—; Sjedalo K 2.—; učenici na galerijama 50 para

Ulaznice i sjedala mogu se dobiti u društvenim prostorijama
„Hrv. Doma“ (III. kat) 11—12 s. pr. podne.

UPRAVA.

Prvo javno izvedeno djelo Jakova Gotovca bio je scherzo za mješoviti zbor
Al. moj Mljo! na koncertu Splitskog muzičkog društva Zvonimir 20. I 1918

Sl. 5: Programski list koncerta »Zvonimira« od 20. siječnja 1918. godine

zanimanje slušatelja, a po mišljenju jednoga od izvjestitelja »imao je potpun uspjeh i radi obilnosti programa sa čisto slavenskom glazbom i radi izvedbe.« Sve hvali, a u Gotovčevoj skladbi prepoznaje »talenat za kompoziciju«. Zaključuje da Hrazdira »zaslužuje pohvalu, što je u ovo doba mogao pripremiti ovakav koncert.«³⁸ Drugi izvjestitelj tvrdi k tome: »Maestro Hrazdira imade shvaćanje, ukusa, spremne i slavenskog osjećaja. I s malim ratnim personalom uspjelo mu je izvesti teške partije i stvoriti jedinstvenu, zaobljenu cjelinu. Ali osobito ističemo naš slavenski duh koji je tu večer dominirao [...] Čitav ovaj koncerat služi na čast 'Zvonimiru' i mastru Hrazdiri.«³⁹ Uskoro nakon toga »Zvonimir« najavljuje veliki korizmeni koncert »crkvene klasične glazbe, sa solima, mješovitim zborom i orkestrom« u djelima Palestrine, Bacha, Mozarta, Beethovena i Gounoda, ali iz dostupnih izvora nije moguće ustanoviti je li koncert i realiziran.⁴⁰ Krajem veljače Hrvatsko kazališno društvo na svojoj godišnjoj skupštini bira upravu u kojoj je »J. Gotovac dramaturg«, a »za operu i operetu izabran je Ć. M. Hrazdira upraviteljem«. Osim toga, nastavlja izvjestitelj, »Društvo je odlučilo da razvije što veću djelatnost, pa će se još ove godine pored niza dramatičnih predstava davati prva opereta, a bude li moguće i koja manja opera.« I zaključuje: »Društvo je sada brojno jer su se obje grupe složile, pa će i uspjeh biti sigurno dobar.«⁴¹ U ožujku 1918. »Zvonimir« najprije s Hrvatskim kazališnim društvom i Vojničkim orkestrom nastupa u korist fonda invalida, udovica i siročadi splitske općine,⁴² a zatim sudjeluje u programu svečane proslave 100. obljetnice rođenja Petra Preradovića, gdje Hrazdira vodi zbor i prati za klavirom splitske soliste.⁴³

Uz obaveze rada sa zborom, orkestrom i solistima, Hrazdira kontinuirano brine i za glazbeni podmladak podučavajući u »Zvonimirovoj« školi »pjevanje i glazbila«.⁴⁴

Sve navedeno ukazuje nedvojbeno na značaj i vrijednost dotadašnjega Hrazdirina višestrukog glazbenog djelovanja u Splitu i na znatne dosege toga djelovanja unatoč mnogim, posebno ratom uzrokovanim otežavajućim uvjetima u kojima se ono odvijalo. Bilo je i osporavanja i kritike tih dosega od strane jednoga dijela splitske glazbene javnosti, pogotovo kada se završetkom rata u Split vratio s fronte Josip Hatze. Taj je dio javnosti vidio i želio ponovno Hatzea na čelu Društva, pa se u splitskim glasilima razbukovala i polemika između Hatzeovih i Hrazdirinih zagovornika.⁴⁵ No, sudeći po tijeku i zaključcima godišnje skupštine »Zvonimira«

³⁸ *Naše jedinstvo*, Split 1918. od 22.1/2.

³⁹ Koncerat Zvonimira, *Narodni list*, Zadar 1918. od 30.1/2.

⁴⁰ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1918. od 6.2/2.

⁴¹ *Naše jedinstvo*, Split 1918. od 25.2/1.

⁴² *Naše jedinstvo*, Split 1918. od 14.3/1.

⁴³ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1918. od 16.3/1.

⁴⁴ Usp. *Naše jedinstvo*, Split 1915. od 24.8/2; 1918. od 28.3/1 i 3.9./2.

⁴⁵ Premda tada, prema vlastitoj izjavi »hatzeovac«, Jakov Gotovac se toga prisjeća: »Kad je svršio rat vratio se maestro Hatze, ali ondašnji pjevači SMD 'Zvonimir' nisu htjeli otpustiti Hrazdiru i tako se zametnuo gradski boj između Hatzeovih pristaša i Hrazdirinih pristaša.« Usp. BOŠKOVIĆ: 1980, 97.

održane prvih dana kolovoza 1918. godine, podršku je dobio Hrazdira.⁴⁶ Hrazdira tako nastavlja svoj rad u društvu »Zvonimir«, a »hatzeovci« uzvraćaju tako da s Hatzeom već sljedeće godine osnivaju novo pjevačko društvo »Guslar«, koje će Hatze uspješno voditi kroz narednih deset godina, odnosno kroz cijelo vrijeme njegova postojanja. Kada se uspjelo zadržati u domeni glazbe, nadmetanje između ovih dvaju društava bilo je poticaj za napredovanje i davalo je osebujnu živost glazbenom životu grada.⁴⁷

Prvi koncert u novoj sezoni »Zvonimir« je s Hrazdirom priredio tek početkom prosinca 1918., izvodeći u počast oslobođiteljskoj vojsci »čisto slavenski program« s posebnom atrakcijom — pjevačima i pogotovo pjevačicama odjevenim u narodne nošnje. Među (u tisku neimenovanim) skladbama Čajkovskog, Drdla, Chopina, Dvořáka sve do mladog Petra Konjovića, »svojim jakim i svježim čisto slavenskim tonovima« imponirala je najnovija Hrazdirina zbarska skladba *Trozveznica* koju je upravo uputio i na natječaj za zbarske skladbe u Zagreb.⁴⁸ Hrazdirino se nastojanje prepoznaje i u skoroj najavi osnivanja Gradske filharmonije. Obavijest u tisku početkom veljače objašnjava da će joj »biti glavni zadatak odgajanje i uzdržavanje stalnog simfoničnog orkestra« te da »do sada orkestar broji do 40 članova a povjeren je prokušanoj dirigentskoj ruci M. a Hrazdire.«⁴⁹ Iz najave proizlazi da je Gradska filharmonija zamišljena kao višenamjenski orkestralni ansambl koji treba da zamijeni dotadašnji Orkestar ljubitelja glazbene umjetnosti (u ulozi simfonijskog i operno-operetnog orkestra) i Narodnu glazbu (sekcije puhačkih instrumenata i udaraljki za promenade koncerte, svečanosti, plesove i sl.), te da bude poticaj i žarište komornog muziciranja u gradu. Uslijedili su plesovi i koncerti s prihodom u korist novog društva u osnivanju,⁵⁰ a zatim i osnivačka skupština. Nju su prema izvješću u tisku posjetili izaslanici glazbenih društava »Zvonimir« i »Guslar«, uprava je izabrana samo iz redova »ljubitelja i diletanata«, a u »artistički odbor koji uz učitelja g. Hrazdiru ima da vodi umjetnički rad društva, izabrani su gg. Ing. E. Nonveiller i glazbenik Gotovac.«⁵¹

Hrazdira je tako od tada i na čelu novoga glazbenog društva. Dobio je nove mogućnosti glazbenog djelovanja ali i velike nove obaveze. No, on nastavlja raditi nesmanjenim i svojstvenim mu poletom. Budući da je orkestar već bio formiran, nastupio je Hrazdira svega nekoliko dana kasnije (22. ožujka) u kazalištu za dirigentskim pultom novoga Društva. Na programu toga prvog simfonijskog koncerta su bile skladbe L. v. Beethovena (*Prva simfonija, C-dur*, op. 21), G. Bizeta (*Predigra četvrtom činu opere Carmen*), E. Griega (*Večer u gorama* i *Pri koljevci* iz op. 68), F. Chopina (*Mazurka* op. 50, br. 3 u obradbi A. Glazunova) te Hrazdirin

⁴⁶ Usp. *Novo doba*, Split 1918. od 3.8/3.

⁴⁷ Usp. KALOGJERA: 1920.

⁴⁸ Usp. *Novo doba*, Split 1918. od 3.12/3.

⁴⁹ *Novo doba*, Split 1919. od 6.2/3.

⁵⁰ Usp. *Novo doba*, Split 1919. od 8.2/4, 11.2/3 i 13.3/3.

⁵¹ *Novo doba*, Split 1919. od 17.3/3.

Simfonijski intermezzo za Vojnovićevu dramu *Ekvinocij*. Uz program je slušateljima ponuđen i tiskani »tumač k programu«, a splitski dnevnik nakon koncerta donosi opširan osvrt s obiljem pohvala izvoditeljima i organizatorima.⁵² Nakon ovoga simfonijskog koncerta zaredali su nastupi Gradske filharmonije u drugim obećanim varijantama.⁵³ U nastavku sezone Hrazdira nastupa i sa zborom »Zvonimira« u Splitu i na gostovanjima, izvodeći i tom prilikom, kao i prilikom većine prethodnih koncerata, u izboru glazbe slavenskih skladatelja i skladbu domaćeg lokalnog autora (Ivo Tijardović) i uz njih poneku svoju. Ovoga puta bile su to njegova prigodna *Dobrodošlica* za muški te pošalica *Ljubakanje* za ženski zbor.⁵⁴ Tih je dana Hrazdira-skladatelj dobio još jedno vrijedno priznanje. Predsjedništvo Hrvatskoga pjevačkog saveza u Zagrebu novčano je nagradilo njegovu opsežnu skladbu *Smrt drage i dragoga*.⁵⁵

No, u djelovanju Gradske filharmonije, preimenovane u međuvremenu u Splitsku filharmoniju, pojavljuju se uskoro poteškoće u utvrđivanju statusa, prava i obveza pojedinih njenih sekcija te u razgraničavanju, organizaciji ali i financijskom vrjednovanju njihova djelovanja. Naime dio članova Filharmonijinog simfonijskog orkestra, njenu sekciju puhača, činili su glazbenici uključeni i u promenađni ansambl limene glazbe, kojima sviranje u tom sastavu u brojnim i raznolikim situacijama gradske svakodnevice — raznim svečanostima i paradama, zabavnim priredbama ili sprovedima — nije bilo predah za dušu i rasonoda u dokolici nego izvor dodatnih materijalnih sredstava za osiguranje egzistencije, nuždani izvor prihoda za svakodnevni život. Nesporazumi oko zahtjeva veće samostalnosti u dogovaranju njihovih nastupa i samovoljno ponašanje grupe »glazbara« doveli su početkom lipnja do njihova isključenja, što je ugrozilo i daljnje djelovanje kompletnog simfonijskog orkestra. Improvizirane prilagodbe na već dogovorenim nastupima⁵⁶ bile su samo odlaganje krize u oćekivanju kadrovske i materijalne konačne rješenja. U srpnju su sva splitska glazbena društva zaokupljena proslavom Petrovdana, kraljeva imendana. I »Guslar« s Hatzeom i »Zvonimir« i Splitska filharmonija s Hrazdirom pripremaju program za svoje sudjelovanje u njoj, a Hrazdira je na tekst predsjednika »Zvonimira« Vladimira Lovrića za tu priliku skladao i zbarsku prigodnicu *Na imendan kralju*.⁵⁷ Nastup je bio uspješan, ali krajem srpnja splitski dnevnik obavješćuje »da se je vrijedni maestro Ć. M. Hrazdira zahvalio na mjestu dirigenta Splitske filharmonije s razloga što se spravlja za nastajnu jesen na oveći rad na glazbenom polju. Domalo putuje na odmorni dopust, da se za taj rad osvježi.«⁵⁸ Za takav Hrazdirin korak možda su postojali i neki

⁵² Usp. ALFIREVIĆ: 1919; programski list koncerta, sl. 6.

⁵³ Usp. *Novo doba*, Split 1919. od 28.3/2, 9.4/3, 11.4/3, 14.4/3, 15.4/3, 16.4/3 i 18.4/3.

⁵⁴ Usp. *Novo doba*, Split 1919. od 30.5/3, 2.6/3, 5.6/3 i 16.6/3.

⁵⁵ Usp. *Novo doba*, Split 1919. od 21.5/3.

⁵⁶ Usp. *Novo doba*, Split 1919. od 16.6/3, 17.6/3. i 18.6/2 (podlistak), 21.6/4, 23.6/3 i 25.6/3.

⁵⁷ Spominje se i pod naslovom *Kralju na imendan*. Usp. *Novo doba*, Split 1919. od 4.7/3, 11.7/3 i 14.7/3.

⁵⁸ *Novo doba*, Split 1919. od 31.7/3.

OPĆINSKO KAZALIŠTE

SPLITSKA FILHARMONIJA
PRIREGJUJE U SUBOTU, DNE 22. III. 1919.
SVOJ PRVI

 SIMFONIČKI
KONCERT

I. DIO.

1. *L. v. Beethoven* : Simfonija br. 1; C dur; Op. 21.
Adagio-molto. — Allegro con brio.
Andante cantabile con moto.
Menuetto: Allegro molto e vivace.
Adagio. — Allegro molto e vivace.

II. DIO.

2. *Fr. Chopin - A. Glazunov* : Mazurka; Op. 50, br. 3.
3. *Ed. Grieg* : Dva lirska komada; Op. 68, br. 4 i 5.
a) Večer u gorama.
b) Pri koljevci.
4. *G. Bizet* : Carmen; Preludij IV. čina. Aragonaise.
5. *Ć. M. Hrazdira* : Simfonički intermezzo
k Vojnovičevoj drami „Ekvinocij“.

Dirigent: M^o ĆIRIL METOD HRAZDIRA.

SPLITSKA FILHARMONIJA, 1919.

Sl. 6: Programski list prvog koncerta Splitske filharmonije od 22. ožujka 1919. godine

drugi razlozi, no najvjerojatnije je to bilo oslobađanje snaga za pojačani rad sa zborom »Zvonimira« zbog pripremanja programa za željeno i planirano veće i značajnije gostovanje.

Premda je Hrazdira odlučio da ne čeka rješenje odnosa u Splitskoj filharmoniji u funkciji njenoga dirigenta, on ne prekida suradnju s njom ni kada je njen dirigent i učitelj postao J. Chladek. Tako po svome povratku u Split, u jesen 1919. nastavlja s nesmanjenim zalaganjem rad u »Zvonimiru«, a početkom iduće (1920.) godine priređuje s njim dva koncerta u Općinskom kazalištu uz sudjelovanje Splitske filharmonije i gošće, svoje zemljakinje pjevačice Marije Valešove. Izvodio je opsežan program folklorom nadahnutih zbornskih skladbi i obradbi narodnih napjeva iz opusa pretežno slavenskih skladatelja, među kojima su slušatelji sa simpatijama primili i njegov skladateljski prilog — cikluse obradbi narodnih pjesama za mješoviti zbor uz orkestralnu pratnju *Sa sela i sijela* (hrvatske pučke pjesme) i *Lužičko-srpske narodne pjesme*, te harmonizaciju pjesme lađara s Volge *Ej uhnjem*.⁵⁹ Bio je to »veličanstveni koncert«, kojim je Hrazdira upravljao »prirodjenom vještinom inteligentna glazbenika« i »istakao se vanredno u drugom dijelu programa, dirigirajući spretno i mirno mješoviti zbor i filharmoniju«. ⁶⁰ Pohvale upućene ovakvom izboru programa ovih koncerata i dostignuta kvaliteta zbornskog muziciranja potakli su i ohrabрили upravu »Zvonimira« i Hrazdiru na poduzimanje većeg gostovanja od svih dosadašnjih, na organizaciju »slavenske« odnosno jugoslavenske turneje u svibnju tekuće godine.⁶¹ Međutim, istovremeno dok priprema program za turneju Hrazdira koncertira u Splitu kao klavirski suradnik na koncertima gostujućih i domaćih pjevača,⁶² te sudjeluje sa »Zvonimirom« u zbornskom dijelu programa splitskog koncerta u čast 70. rođendana predsjednika Čehoslovačke Republike Tomáša Masaryka.⁶³ Početkom svibnja krenuo je s muškim zborom »Zvonimira« na turneju s opsežnim pomno pripremljenim programom pretežno folklorom nadahnute zbornske glazbe.⁶⁴ Tijekom narednih dvadesetak dana priredili su koncerte u nizu gradova širom Jugoslavije. Splitski dnevnik revno izvješćuje o njihovim uspjesima, dobivenim priznanjima i lovor-vijencima u Zagrebu, Subotici, Somboru, Novom Sadu, Zemunu, Beogradu, Sarajevu i Ilidži. U Zagrebu su tom prilikom održana čak dva koncerta u velikoj dvorani Hrvatskoga glazbenog zavoda, a između njih pjevači su s Hrazdirom posjetili i grob Vatroslava Lisinskog na groblju Mirogoj i tamo u spomen nestora hrvatske glazbe otpjevali Hrazdirinu nadgrobnicu *Pokoj mu vječni*.⁶⁵ Publika pred kojom su na koncertima nastupili nije bila brojna, ali su među slušateljima, osim ljubitelja glazbe, bili izvjestitelji gotovo svih tadašnjih glasila kao i predstavnici svih zagrebačkih

⁵⁹ Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 8.1/2 (podlistak).

⁶⁰ KALOGJERA: 1920.

⁶¹ Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 13.1/3, 9.2/3 i 12.4/3.

⁶² Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 13.2/3, 11.3/3 i 28.4/3.

⁶³ Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 6.3/5.

⁶⁴ Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 12.4/3.

⁶⁵ Usp. *Narodna politika*, Zagreb 1920. od 15.3/3.

pjevačkih zborova i glazbenih društava, koji su izvodiocima čestitali na uspjehu.⁶⁶ Srdačno primljeni i u ostalim odredištima svoga napornog ali vrlo uspješnoga gostovanja, Zvonimirci su sa svojim dirigentom taj uspjeh potvrdili po povratku i pred svojim sugrađanima izvedbom programa s turneje na koncertu u Općinskom kazalištu.⁶⁷ Na godišnjoj skupštini »Zvonimira«, koja je uskoro uslijedila, Hrazdira je izabran za njegova počasnog člana.⁶⁸

Tijekom slijedećih nekoliko mjeseci (od srpnja 1920. do ožujka 1921.) nema naznaka da je Hrazdira boravio u Splitu. Tek početkom studenog 1920. splitski dnevnik obavještuje da će Hrazdira u Zagrebu »sudjelovati na natjecanju zagrebačkih pjevačkih društava Kolo, Lisinski i Mladost«, da će tamo biti zastupljen kao autor i bivši dirigent »Zvonimira« i »dugogodišnji radnik na glazbenom polju« u Splitu, i to svojom već navedenom, u Zagrebu prvonagrađenom skladbom *Smrt drage i dragoga*.⁶⁹ O Hrazdirinom izbivanju iz Splita svjedoči i izvješće uprave »Zvonimira« s godišnje skupštine Društva.⁷⁰ Međutim, iz raspoloživih izvora nije moguće ustanoviti gdje je i zašto Hrazdira kroz ovo vrijeme izbivao iz Splita, te zašto se u travnju 1921. vratio u Split i u »Zvonimir«, ponovno preuzimajući prijašnje obveze vođenja njegova zbora i poduke u društvenoj školi.⁷¹ Razlog odlasku i izbivanju je možda bio još jedan njegov pokušaj povratka u domovinu, ili je možda već tada ustanovio svoju bolest pa se u domovini liječio i oporavljao. No, povratku je snažan poticaj mogla biti i činjenica što je tih mjeseci bilo ozbiljno pripremano i u jesen iste (1921.) godine u Splitu konačno ipak svečano otvoreno profesionalno kazalište — Narodno pozorište za Dalmaciju — s dramskim ansamblom i s planovima za glazbenu scenu kada se za to budu stekli uvjeti,⁷² te Hrazdira nije mogao odoljeti toj novoj šansi za ostvarenje svojih želja. Bio razlog njegovih postupaka prvi, drugi ili neki treći, stoji činjenica da je Hrazdira u proljeće 1921. još jednom odlučio nastaviti svoj boravak i glazbeno djelovanje u Splitu. Na svečanom otvorenju prve kazališne sezone Splitska filharmonija je praizvela simfoničku sliku *Marjan Vladimira Berse*, ali iz dostupnih izvora nije moguće ustanoviti tko je bio za dirigentskim pultom. No, učestali Hrazdirini nastupi na priredbama u organizaciji Narodnog pozorišta za Dalmaciju, koji su uslijedili, svjedoče o njegovoj uspješnoj suradnji s novoosnovanom ustanovom.

Među Hrazdirinim nastupima u narednim mjesecima ističe se svojom važnošću najprije svečani koncert koji je u listopadu 1921. povodom 3. obljetnice postanka Čehoslovačke Republike priredila u Općinskom kazalištu splitska Češka beseda pod pokroviteljstvom konzula Čehoslovačke Republike u Splitu. Hrazdira je te

⁶⁶ Usp. zagrebačka glasila *Agrarier Tagblatt*, *Domovina*, *Jutarnji list*, *Narodna politika*, *Novosti* i *Obzor* u najavama i osvrtima objavljenima na njihovim stranicama od 11. do 16.5.1920.

⁶⁷ Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 8., 10., 12., 15., 19., 22., 25. i 29.5. te 2. i 7.6/3.

⁶⁸ Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 5.7/3.

⁶⁹ Usp. *Novo doba*, Split 1920. od 4.11/3.

⁷⁰ Usp. *Novo doba*, Split 1921. od 4.2/3.

⁷¹ Usp. *Novo doba*, Split 1921. od 1.4. i 15.9/3.

⁷² Usp. *Novo doba*, Split 1921. od 11.10/3, 15.10/ 1,2-3,4 i 5.

večeri nastupio vodeći s dirigentskog pulta »Zvonimirovu« realizaciju zbornog dijela programa te prateći za klavirom izvođenje solo-popijevaka i opernih ulomaka. U opsežnom programu koncerta bio je zastupljen i kao skladatelj svojim ciklusom *Slovačke narodne pjesme* za muški zbor te ulomkom iz svoje opere *Ječminek*.⁷³ Već 12. studenoga »Zvonimir« je s Hrazdirom na čelu otvorio izvođenjem izbora slavenske glazbe svečanu predstavu u velikoj kazališnoj dvorani koju je Narodno pozorište za Dalmaciju priredilo u korist Jugoslavenske matice. Samo šest dana kasnije (18. studenoga) Hrazdira je sa »Zvonimirovim« muškim zborom u užem sastavu realizirao popularni izbor glazbenog programa »Slavenske večeri« u počast nositelja suradnje čehoslovačkih i jugoslavenskih Sokolskih društava. Sljedeća »Zvonimirova« samostalna glazbena večer potvrdila je ponovno da se odustajanjem od vođenja Splitske filharmonije Hrazdira nije odrekao svojih nastojanja na putu ostvarivanja glazbenog kazališta u Splitu. Na koncertu koji je Narodno pozorište za Dalmaciju ponudilo Splićanima prvih dana 1922. godine u Općinskom kazalištu Hrazdira je sa »Zvonimirovom«, u suradnji s orkestrom Vojne muzike, izveo program koji se odvijao u tri različita dijela. Njegov prvi »čisto vokalni« dio izveo je sam muški zbor. U izvođenju drugog dijela bio je angažiran mješoviti zbor uz orkestar, a u trećem su sa solistima, zborom i orkestrom te uz režijsku pomoć bili izvedeni uvertira i cijeli prvi čin Gounodove opere *Faust*.⁷⁴ Hrazdirin skladateljski prilog programu bile su ovoga puta skladbe *Himna Zvonimira*, *Na tihom Marjanu*, »rukovet jugoslavenskih narodnih napjeva« iz njegovih ciklusa *Sa sela i sijela* i *Lužičko-srpske narodne pjesme*. Jedan od izvjestitelja piše: »Uspjeh je bio vanredan [...] ovo je društvo kroz četiri mjeseca izvelo kolosalnu radnju što u prvom redu ide zasluga vrijednom i požrtvovnom maestru Hrazdiri.«⁷⁵ Zbog velikog uspjeha i zanimanja slušatelja koncert je morao biti repriziran.⁷⁶ Već početkom ožujka u okviru programa Svečane akademije koju je splitska Češka beseda priredila u kazalištu povodom 72. rođendana predsjednika Čehoslovačke Republike, Hrazdira je nakon zbornih skladbi i opernih ulomaka (uz njegovu klavirsku suradnju) u prvom dijelu večeri izveo sa solistima i zborom »Zvonimira« i Splitskom filharmonijom režijski uređenu Blodekovu opernu jednočinku *Uzdencu*.⁷⁷ Ponovno hvaljen⁷⁸ Hrazdira je vjerovao da se primakao cilju — suradnji u realizaciji operetno-opernog repertoara za Narodno pozorište (kazalište) za Dalmaciju u Splitu. Osim ovakvih »simfonično-opernih večeri« Hrazdira tih dana potvrđuje ponovno i svoj ugled komornog glazbenika surađujući za klavirom s koncertnim majstorom Splitske filharmonije Franom Bareggijem u izvođenju zahtjevnog programa njegova recitala.⁷⁹ Zatim u svibnju, uz konstataciju da »splitsko kazalište malo po malo

⁷³ Usp. *Novo doba*, Split 1921. od 26.10/4.

⁷⁴ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 7. i 9.1/4.

⁷⁵ KALOGJERA: 1922.

⁷⁶ Usp. m.b.: 1922.

⁷⁷ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 4.3/4.

⁷⁸ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 8.3/2 (podlistak).

⁷⁹ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 20.4/3.

Narodno Pozorište za Dalmaciju - Split

Predstava 143.

Sreda, 17. Maja 1922.

Izvan predbrojke 56.

Gostovanje S. M. D. „ZVONIMIR“ uz sudjelovanje „Splitske Filharmonije“

PRVI PUT

MAM' ZELLE NITOUCHE

OPERETA u 3 čina i 4 slike.

Riječi napisali H. Meilhac i A. Miland. Uglazbio Hervé.

LICA:

Denisa, učenica	Zlatka Radica	Loriet, desetnik	Krunoslav Šuro
Korina, glumica	Iva Gradiscejeva	Celestin, orguljaš	Branko Kovačić
Predstojateljica samostana	Fiška Fantela	Champlatreux, poručnik	Jere Matošić
Vratarica samostana	Julija Miletić	Ravnatelj kazališta	Mate Bonačić
Sylvia	Ljubica Ivančević	Vojsnik	* * *
Lydia glumice	Katija Perić	1. čelnik	Josip Viskić
Gimbleta glumice	Marija Franković	2. čelnik	Jakov Dvornik
Majord	Rade Pregarc	Redatelj kazališta	Vatroslav Hladik

Učenice samostana, glumci, glumice, časnici.

Događa se u Pontarsu. I i IV. slika u samostanu, II. u kazalištu, a III. slika u vojničkoj kasarni.

Dirigent: M. o. Ć. M. HRAZDIRA

Četvrtak, 18. »Hamlet«, izvan predbrojke, uz nepovišene cene. — Petak, 19. zatvoreno.

CENE MESTA U DINARIMA.

Lože u mezzaninu i prizemlju	Din 100.—	Parquet VI.—IX. red	Din 15.—
* » I. katu	» 100.—	* » X.—XIV. red	* 10.—
* » II. »	* 70.—	Sedalo na galeriji	* 5.—
Cercle I. i II. red	* 25.—	Stajanje na galeriji	* 4.—
Parquet III.—V. red	* 20.—	Stajanje u dječkom partetu	* 3.—

Ulaznice za lože br. 24 mezzanin, te br. 18. i 27. u I. katu Din 35.— po osobi.

Ulaznice prodavaju se u kuzinari Jurić od 8—12 1/2 sati pre podne, te od 3—5 sati po podne. Telefon 35. — a u večer na pola sata pre početka predstave na pozorišnoj blagajni.

Početak tačno u 8 sati, a završetak oko 11 sati.

Upozoruje se p. n. optimistvo, da se nakon započetog lista neće niko puniti u gledalište do svelečke istog.

Sl. 7: Programski list predstave operete Mam'zelle Nitouche F. Hervéa, održane 17. svibnja 1922. godine

utire put operi i opereti«, tisak najavljuje, pa bezrezervno pozdravlja novi rezultat suradnje »Zvonimira« i Splitske filharmonije pod Hrazdirinim vodstvom, a za glazbeno-scenski program Narodnog pozorišta — izvođenje operete *Mam'zelle Nitouche* Florimonda Hervéa.⁸⁰ Sabirući zatim dojmove iz protekle sezone izvijestitelj ocjenjuje realnim uvođenje opere i operete.⁸¹ Činilo se da okolnosti idu Hrazdiri na ruku i da njegova zamisao nailazi na sve veću i čvršću podršku. Njegov optimizam potkrepljivali su i ugodni dani u srpnju te godine, kada proslavlja sa svim »izvršujućim« i svim »starim članovima podupirateljima« »Zvonimira« odlikovanje Ordenom sv. Save, koje je »Zvonimiru« (orden IV. stepena) i njemu osobno (orden V. stepena) dodijeljeno na temelju uspjele turneje po Jugoslaviji 1920. godine.⁸² Zatim se krajem rujna javnost obavješćuje da je kazališna uprava, s namjerom da izađe u susret publici i privuče ju u kazalište, za svoju novu sezonu »stalno angažirala kompletni orkestar Splitske filharmonije, koji će stalno koncertirati između činova kod dramskih predstava u Narodnom pozorištu.«⁸³ Samo desetak dana nakon ove obavijesti uslijedila je nova, koja daje na znanje »da će kroz najkraće vrijeme uprava Narodnog pozorišta iznijeti na binu nekoliko opernih komada. Muzička strana opere povjerena je Mr Hrazdiri. Operni orkestar dala mjesna Filharmonija a zbor i nekoje soliste SMD Zvonimir.« Prvi operni novitet bit će Humperdinckova opera *Ivica i Marica*, u kojoj će gostovati neke »domaće odlične sile, te neke vanjske«, a dok teku pripreme za realizaciju ovoga projekta izvodit će se obnovljeni dio »Zvonimirova« prošlosezonskoga repertoara.⁸⁴ Hrazdira ponovno vodi uspješno *Mam'zelle Nitouche*,⁸⁵ u studenom uz nju dodaje *Kod bijelog konja* O. Blumenthala i G. Kadelburga,⁸⁶ a radosno iznenađuje splitske poklonike glazbe i glazbenim večerima sa Splitskom filharmonijom. Na prvom je takvome koncertu početkom mjeseca bila u centru pažnje ugledna (ne samo splitska) operna i koncertna pjevačica, sopranistica Cvijeta pl. Cindro, koja je nakon orkestralnog uvoda s uvertirom Rossinijevoj operi *Wilhelm Tell* u izvođenju Splitske filharmonije, pjevala vokalnu liriku Hatzea i Konjovića i operne ulomke Smetane, Hrazdire, Puccinija, Catallanija, Verdija i Bellinija, uz Hrazdirinu klavirsku suradnju (u prvome dijelu večeri) ili uz pratnju orkestra Splitske filharmonije pod njegovim vodstvom (u drugom). Jedva desetak dana kasnije uslijedio je prvi ovosezonski Simfonijski koncert »reorganiziranog i popunjenog« orkestra Splitske filharmonije, na čijem su opsežnom i zahtjevnom programu bili uvertira za operu *Oberon* C. M. v. Webera, *Balata* i *Poloneza* za violinu i orkestar H. Vieuxtempa, Hrazdirina

⁸⁰ Usp. programski list predstave, sl. 7.

⁸¹ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 15. i 18.5/3 te 6.7/2 (podlistak).

⁸² Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 20. i 27.7/2.

⁸³ *Novo doba*, Split 1922. od 22.9/2 i 26.9/5.

⁸⁴ *Novo doba*, Split 1922. od 22.9/2, 26.9/5 i 10.10/5.

⁸⁵ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 30.10/2.

⁸⁶ Š. Jurišić u svojoj doktorskoj radnji u Popisu repertoara Narodnog pozorišta za Dalmaciju u Splitu navodi da je 11. studenog 1922. pod Hrazdirinim vodstvom izveden i »komad s pjevanjem« *Kod bijelog konja* Oskara Blumenthala i Gustava Kadelburga. Usp. JURISIĆ: 1980, 209.

Planinska priča, Beethovenova Treća simfonija, »*Eroica*« i jedan Dvořákov *Slavenski ples*.⁸⁷ Višekratno pomno najavljivan (čak s opširnim tumačenjem glazbe na programu),⁸⁸ te istaknut kao »prvi orkestralni istup višeg nivoa u Splitu poslije dugo vremena«,⁸⁹ taj je koncert privukao slušatelje te, unatoč dužini i ponekom nedostatku, oduševio i auditorij i kritiku.⁹⁰ Zahvaljujući ovakvom uspjehu koncert je zbog velikog zanimanja publike bio tri dana kasnije ponovljen, a Hrazdira je sa »Zvonimircima« i Filharmonijom već najavio svoje slijedeće projekte, čime je zapravo postepeno zaživjelo i djelovanje stalne glazbene scene Narodnog pozorišta za Dalmaciju. Krajem studenoga (i nakon toga na još petnaest večeri tijekom ove sezone) Splićani plješću njihovom izvođenju operete *Ševa* Franza Lehára,⁹¹ te pozdravljaju komorni koncert Filharmonije, na kojemu je s članovima komorne sekcije Društva debitirala mlada Splićanka — pijanistica Katica Peruzović. Zatim na samo Silvestrovo s oduševljenjem primaju i praizvedbu operete *Pierrot Ilo*, glazbeno-scenski prvijenac mladog, u glazbenom i u kazališnom životu Splita sve prisutnijeg višestrano nadarenog i angažiranog Splićanina Ive Tijardovića, a izvjestitelj hvali izvedbu pod Hrazdirinim ravnanjem.⁹² Između ovih nastupa Hrazdira je još i na svečanoj priredbi u kazalištu na sam blagdan Narodnog ujedinjenja realizirao sa splitskim vokalnim solistima i Splitskom filharmonijom glazbeni dio njenoga programa. U nj je osim svoje *Planinske priče* uvrstio i skladbe R. Schumanna, C. Debussyja, M. P. Musorgskog, V. Blodeka i S. Biničkog, te splitskih autora Hatzea i Gotovca, pokazavši i tom prilikom ne samo kvalitetu domaćih pjevača nego i da orkestar Filharmonije »koraca velikim koracima k sve ljepšem napredovanju« i da »postaje veliki glazbeni umjetnički faktor u gradu.«⁹³

U siječnju 1923. Hrazdira je sa solistima i ansamblima »Zvonimira« i Splitske filharmonije priredio novu koncertnu večer u čijem je programu, uz privlačni izbor glazbe Griega, Cherubinija, Fibicha i Čajkovskog, novost za Split bila njegova već u Zagrebu nagrađena balada *Smrt drage i dragoga*, za bariton solo, mješoviti zbor i veliki orkestar.⁹⁴ Samo oko mjesec dana kasnije ostvario je konačno svoj cilj. Sa splitskim je snagama — solistima i zborom »Zvonimira« i Splitskom filharmonijom — uspio na zadovoljstvo brojnih posjetitelja izvesti cjelovečernje operno djelo. Bila je to najavljena opera *Ivica i Marica* Engleberta Humperdincka.⁹⁵ Jedan dio splitske kulturne javnosti nije bio zadovoljan dosegnutom razinom izvedbe i zamjerao je Hrazdiri dodjeljivanje opernih rola operetnim glumcima-pjevačima kao i skromnu

⁸⁷ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 4.11/4-5.

⁸⁸ Novinska najava i tumačenje primjerice Hrazdirine skladbe *Planinska priča* koja je te večeri praizvedena u Splitu. Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 14.11/3 (podlistak).

⁸⁹ *Novo doba*, Split 1922. od 13.11/2.

⁹⁰ Usp. ALFIREVIĆ: 1922.

⁹¹ Usp. *Novo doba*, Split 1922. od 30.11/4 i 2.12/4.

⁹² Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 3.1/4. i 4.1/2 (podlistak).

⁹³ *Novo doba*, Split 1922. od 2.12/4.

⁹⁴ Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 11.,12. i 13.1/2.

⁹⁵ Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 5. i 16.2/3; 19.2/2 (podlistak).

scensku opremu i nespretnosti u scenskom pokretu, ne uzimajući u obzir pionirski karakter toga događaja. Unatoč navedenome, od glazbene se scene u splitskom kazalištu nije odustalo, ali se javljaju i druge inicijative.⁹⁶ U travnju upravitelj Narodnog pozorišta Niko Bartulović najavljuje i stalno profesionalno glazbeno kazalište u Splitu. Još se u tekućoj sezoni predviđa izvođenje opera *Madame Butterfly* i *Cavalleria rusticana* te dvije operete, a za iduću sezonu u planu je »lijepi operni program s dva dirigenta, nekoliko solista i stalnim zborom« uz Filharmoniju.⁹⁷ Nekoliko dana kasnije tisak najavljuje drugu opernu premijeru sezone — *Madame Butterfly* — sa splitskim i gostujućim solistima, zborom (ovoga puta) kazališta i Splitskom filharmonijom, redateljem, scenografom i kostimo-grafom, ali za dirigentskim pultom nije Hrazdira nego gost Jerko Plecity.⁹⁸ Izvedba je ocijenjena početnički slabom, ali sada se takvoj ocjeni suprotstavlja drugi izvjestitelj, koji prethodniku prigovara nerazumijevanje situacije i neopravdanu strogost, te sam sve ocjenjuje blaže, kao uspjeh u nastojanju da Split dobije stalnu operu.⁹⁹ Sezona je u cjelini ocijenjena dobrom ohrabrujući tako daljnja nastojanja i brigu za rast kvalitete repertoara i izvedbi.¹⁰⁰ Za obje operne premijere — Hrazdirino izvođenje opere *Ivica i Marica* i Plecityjeve izvedbe *Madame Butterfly* — ustanovljeno je da doduše nisu na »prestoničkoj visini, što se nije ni moglo očekivati, ali su zadovoljile«.¹⁰¹

Polovinom listopada Splitska je filharmonija uveličala svojim nastupom »Rodoljubivo veče« u čast delegaciji čehoslovačkih privrednika u posjeti Splitu, no tisak u svojoj obavijesti o tome ne navodi tko je bio za dirigentskim pultom.¹⁰² Desetak dana kasnije priređena je u »foyeru Narodnog pozorišta u organizaciji Čehoslovačkog konzulata i Čehoslovačke Besede prigodom obljetnice narodnog oslobođenja« Svečana Čehoslovačka akademija na kojoj je osim Splitskog gudačkog kvarteta nastupila i Splitska filharmonija. Među sudionicima je i Hrazdira. Te je večeri izvedena, uz sudjelovanje gošće iz Čehoslovačke, i njegova melodrama *Vltava* prema istoimenoj pjesmi R. Medela. Izvješće u splitskom glasilu ne navodi dirigenta, ali je realno pretpostaviti da je Hrazdira vodio s dirigentskog pulta i Splitsku filharmoniju dok je te večeri izvodila *Fantaziju* iz Smetanine opere *Prodana nevjesta*, te zatim i čehoslovačke narodne plesove (*Čehoslovačku besedu* i *Moravsku besedu*) prateći ples četiriju plesnih parova odjevenih u češke narodne nošnje.¹⁰³

No, Hrazdirin angažman u kazališnom repertoaru je izostao. U jesenskom dijelu nove sezone operni ansambl Narodnog pozorišta sastavljen većinom od gostujućih pjevača priprema operu *Evgenije Onjegin* P. I. Čajkovskog, ali ni ovoga puta pod vodstvom Hrazdire, nego je za dirigentskim pultom drugi najavljeni novi

⁹⁶ Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 2.3/4, 3.3/(podlistak); od 8.3/4.

⁹⁷ Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 19.4/(podlistak).

⁹⁸ Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 23.4/3.

⁹⁹ Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 25.4/(podlistak); od 28.4/3.

¹⁰⁰ Usp. Izvještaj o sezoni 1922/1923, *Novo doba*, Split 1923. od 7.7/2-3 (podlistak).

¹⁰¹ *Novo doba*, Split 1923. od 18.7/2.

¹⁰² Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 17.10/4.

¹⁰³ Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 29.10/4.

dirigent, Ilija Slatin iz Beograda. Prema navodima u tisku Hrazdira je još u proljetnim mjesecima završio skladanje nove operete — *Kosačka* — »iz narodnog života u Banatu«, a početkom studenoga ponudio je upravi Narodnog pozorišta za izvođenje dvije svoje operete — *Meridon III* i *Veseli invalid*.¹⁰⁴ Sudeći po kazališnom repertoaru koji je uslijedio, uprava ni ovaj skladateljski Hrazdirin prijedlog nije prihvatila. Hrazdira nastavlja samo rad sa »Zvonimirom«, te već u siječnju izlazi pred slušatelje s »Vokalnim koncertom iz slavenske muzike«,¹⁰⁵ a u travnju poziva na proslavu 100. obljetnice rođenja svoga velikoga zemljaka Bedřicha Smetane.¹⁰⁶ »Izvedba ovog koncerta pod ravnanjem g. Hrazdire, osobito u simfoničkom dijelu, dala je zamjerne i rijetke rezultate«, piše nakon koncerta oduševljeni izvjestitelj.¹⁰⁷ U srpnju splitski dnevnik doduše javlja da je i »u Filharmoniju opet došao njezin prvi učitelj Hrazdira«, ali radilo se po svoj prilici samo o promenadnom orkestralnom sastavu jer glasilo najavljuje da Hrazdira s tom Filharmonijom dirigira večernje koncerte u kavani na Novoj obali.¹⁰⁸ »Zvonimir« najavljuje za listopad proslavu 40. obljetnice svoga rada, zatim poziva u svoju glazbenu školu koju vodi Hrazdira i u kojoj se podučavaju »glasovir, gusle kao i svi instrumenti za orhestar i glazbu, po najboljoj modernoj metodi, operno solo-pjevanje, kompozicija, kontrapunkt i instrumentacija u pravcu moderne muzike«, a moguć je i specijalni tečaj za dirigente i zborovodje.¹⁰⁹ U prosincu glasilo obavještuje da je Hrazdira dovršio novu operu u tri čina, koja bi trebala biti praizvedena još ove sezone u Brnu. U istom napisu podsjeća zatim na nekoliko drugih u njegovoj češkoj domovini do sada već izvođenih Hrazdirinih opera i opereta, kao i na činjenicu da Hrazdira djeluje u Splitu već deset godina.¹¹⁰ Taj je napis vjerojatno trebao upozoriti da bi i Hrazdiru kao provjerenog i kreativnog reproduktivca i kao skladatelja trebalo, zbog njegova velikog umijeća i dragocjenog iskustva, uključiti u realizaciju operno-operetnog programa splitskog kazališta. Budući da je pozitivna reakcija po svemu sudeći i sada izostala, Hrazdira se vjerojatno povrijeđen i razočaran ponovno odlučio na drastični korak. Napustio je još jednom Split.

Šibenski intermezzo (1925.)

Najprije početkom siječnja slijedeće (1925.) godine prati splitske operne soliste na koncertu u Gradskom kazalištu u Šibeniku,¹¹¹ a zatim napušta i »Zvonimir« i

¹⁰⁴ Opereta *Kosačka* i *Veseli invalid* su po svoj prilici isto djelo, koje se ponegdje u napisima i u Popisu skladbi S. Obenrauhove pojavljuje pod trećim naslovom — *Lov na invalide*. Usp. *Novo doba*, Split 1923. od 6.4/2 i 6.11/4.

¹⁰⁵ *Novo doba*, Split 1924. od 20. i 25.1/5.

¹⁰⁶ Usp. *Novo doba*, Split 1924. od 30.3/4 i 4.4/2 (podlistak).

¹⁰⁷ Usp. NOVAK: 1924.

¹⁰⁸ Usp. *Novo doba*, Split 1924. od 15.7/4.

¹⁰⁹ Usp. *Novo doba*, Split 1924. od 10.10/4.

¹¹⁰ Usp. *Novo doba*, Split 1924. od 13.12/4.

¹¹¹ Usp. *Novo doba*, Split 1925. od 6.1/6.

Splitsku filharmoniju, te prihvaća poziv uprave šibenskog Filharmoničkog društva da od 1. ožujka preuzme dužnost njegova dirigenta.¹¹² I u Šibeniku su njegove kvalitete i radni polet urodili uspješnim nastupima. Polovinom svibnja najavljuje Filharmoničko društvo prvi nastup novog maestra Hrazdire — »veliki vokalno-instrumentalni koncert u Gradskom kazalištu« s instrumentalnim, pa za njim vokalnim, i na kraju instrumentalno-vokalnim dijelom programa s djelima Beethovena, Dvořáka i Čajkovskog, B. Joksimovića, E. Adamića, A. Foerstera i samoga Hrazdire.¹¹³ Izvedba je zadovoljila i slušatelje i kritiku. Izvjestitelja se dojmila i Hrazdirina glazba pa predlaže: »Poželjno je da Filharmoničko društvo i drugom prigodom izabere po koji komad iz opera svoga maestra, koje se češće daju u njegovoj domovini, a kod nas su potpuno nepoznate.«¹¹⁴ Uspješan je bio i nastup Filharmonije na »velikom vokalno-instrumentalnom koncertu« u Gradskom kazalištu u okviru Vidovdanske proslave. Ni ovoga puta nije ostao nezapažen njegov skladateljski prilog programu koncerta, njegove već poznate skladbe *Luzičko-srpske narodne pjesme (i reje?)* i hrvatske pučke popijevke *Sa sela i sijela*, u kojima je izvjestitelj uočio »profinjeno shvatanje orhestra i pjevačkih zborova«, a publika je toliko pljeskala da su djelomično morale biti ponovljene.¹¹⁵ Pored napornog rada na pripremama programa navedenih koncerata Filharmoničkog društva našao je Hrazdira snage i za skladanje, pa je nastavio i dovršio rad na svojoj novoj operi (inače trećoj, nakon dvije skladane i izvedene još u domovini) pod nazivom *Poklad* (Blago). Prema obavijestima u tisku, Filharmoničko je društvo odmah nakon vidovdanskoga koncerta trebalo pod Hrazdirinim vodstvom nastaviti rad s davanjem opereta. Pripremala se Hervéova *Mam'zelle Nitouche*.¹¹⁶

Povratak u Split (1925.-1926.)

Međutim, već u kolovozu, nakon svega pet mjeseci izbivanja, Hrazdira je ponovno u Splitu. Nastojeći radom osigurati egzistenciju najavljuje tek otvaranje vlastite glazbene škole¹¹⁷ jer drugoga posla tada ondje za njega kao da nije bilo. Tek u studenom 1925. tisak javlja da je »Zvonimir« nakon duže stanke radi pomanjkanja učitelja ponovno angažirao svoga starog dirigenta Hrazdiru i počeo s pripremama za koncert suvremene jugoslavenske glazbe.¹¹⁸ Međutim, taj se plan nije ostvario jer je već početkom siječnja slijedeće (1926.) godine Hrazdira, teško bolestan, bio podvrgnut operaciji u Zagrebu.¹¹⁹ Revoltiran i k tome obeshrabren

¹¹² Usp. *Novo doba*, Split 1925. od 16.1/6 te 28.2/6.

¹¹³ Usp. *Narodna straža*, Šibenik 1925. od 17.5/5.

¹¹⁴ *Narodna straža*, Šibenik 1925. od 27.5/1 (podlistak).

¹¹⁵ Usp. *Novo doba*, Split 1925. od 1.7/6.

¹¹⁶ Usp. *Novo doba*, Split 1925. od 7.6/6.

¹¹⁷ Usp. *Novo doba*, Split 1925. od 9.8/5.

¹¹⁸ Usp. *Novo doba*, Split 1925. od 26.11/4.

¹¹⁹ Usp. *Novo doba*, Split 1926. od 8.1/4.

teškom bolešću i svojom nezavidnom materijalnom situacijom Hrazdira je još jednom pokušao naći rješenje povratkom u domovinu, te se pismom obraća za pomoć i svome nekadašnjem učitelju Janáčeku. No, odgovor nije dočekao. Nakon operacije uslijedio je kratak oporavak i povratak u Split, te još jedan nastup sa zborom »Zvonimira« u ožujku. Na proslavi koju su u Kazališnoj restauraciji organizirali poštovatelji i sljedbenici slikara Emanuela Vidovića u čast njihovu učitelju i uzoru, Hrazdira je za klavirom pratio pjevače a sa zborom je između ostalog izveo i *Vidovićevu himnu*, svoju skladbu skladanu upravo za tu priliku.¹²⁰ Bio je to njegov posljednji javni nastup. Ubrzo poslije toga Hrazdirino se zdravstveno stanje tako pogoršalo da je morao ponovno zatražiti liječničku pomoć. Umoran i bez materijalnih sredstava, iznemogao i teško bolestan, napustio je Hrazdira Split i vratio se u svoju češku domovinu. Ovoga puta bolest je uzela maha. Izgledi za ozdravljenje bili su neznatni. Prvih dana prosinca stigla je u Split obavijest da je 3. prosinca Hrazdira umro u bolnici u Brnu izgubivši (i) bitku s teškom bolešću. Nije tada imao ni 59 godina.

Saznavši za to uprava Narodnog kazališta u Zagrebu je Društvu »Zvonimir« izrazila pismeno »svoju najdublju sućut« u povodu teškog gubitka koji ga je zadesio smrću njegova omiljenog zborovođe i učitelja. A »Zvonimir« mu je priredio svečane zadušnice na kojima su okupljena i udružena sudjelovala sva splitska glazbena društva. Pjevačko društvo »Sv. Cecilija« pjevalo je misu za mrtve, a veliki muški zbor sastavljen od pjevača »Zvonimira«, »Guslara« i »Sv. Cecilije« otpjevao je pod vodstvom Hatzea Hrazdirinu skladbu *Pokoj mu vječni*.¹²¹

Premda za svoje zalaganje u Splitu Hrazdira za života nije uvijek dobivao pravu satisfakciju, premda je obavljao težak pionirski posao čije plodove ne samo da nije uvijek sam uspio i ubrati nego mu je ponekad bila čak osporavana i stručnost, ipak se iz napisu koji su objavljeni povodom njegove smrti, razabire da je u gradu i kod mjerodavnih unatoč svemu postojala svijest o tome što je Hrazdira značio za glazbeni Split¹²² i da je grad njegovim odlaskom izgubio velikog i izuzetnog muzičara.¹²³ Njegova glazba nije nakon njegova odlaska zaživjela u Splitu. No, bilo je zapamćeno da su »Zvonimirovi najznačajniji uspjesi [bili] za vrijeme devetogodišnjeg vodstva [...] odličnog kompozitora M-a Hatzea i za vrijeme dvanaestogodišnjeg vodstva M-a Ćirila Metoda Hrazdire«. ¹²⁴ U povodu desete obljetnice Hrazdirine smrti »Zvonimir« je priredio »svom dugogodišnjem i obljubljenom dirigentu« zadušnice u crkvi Sv. Petra uz sudjelovanje muškog zbora Društva pod vodstvom njegova tadašnjeg zborovođe Borisa Papandopula.¹²⁵

¹²⁰ Usp. Proslava Vidovićevaca u Splitu, *Novo doba*, Split 1926. od 24.3/4.

¹²¹ Usp. *Sv. Cecilija*, 1927. Osmrtnicu čuva Muzej grada Splita (Umjetnička glazba, Ć. M. Hrazdira).

¹²² Usp. *Novo doba*, Split 1926. od 7.12/4.

¹²³ Usp. *Sv. Cecilija*, 1927.

¹²⁴ Usp. ĆIČIN ŠAIN: 1935.

¹²⁵ Usp. Desetgodišnjica smrti Ć. M. Hrazdire, *Novo doba*, Split 1936. od 4.12/6; Za blagopokojnog Ć. M. Hrazdiru. Zadušnice o desetgodišnjici smrti, *Novo doba*, Split 1936. od 7.12/3.

Na mjestu zaključka

Rezultati za ovu priliku provedenih istraživanja Hrazdirina života i rada izvan domovine potvrđuju da je Ćiril Metod Hrazdira bio nesumnjivo izrazito i višestruko nadareni glazbenik. I ovdje je prepoznatljiv široki raspon njegovih glazbenih talenata, kojima je od samih početaka svoje profesionalne karijere u domovini obavljao s uspjehom i velikim poletom raznovrsnu glazbenu djelatnost kao skladatelj, izvodilac i pedagog, uključujući se po potrebi u glazbeni život sredine i kao publicist, kritičar, animator i organizator.

No istovremeno, ti rezultati pokazuju da je u tom »emigrantskom« razdoblju djelovanja Hrazdirin osobni profesionalni razvoj krenuo drugim smjerom, ne nastavljajući uzlaznom razvojnom putanjom kojom je kročio u svojoj domovini kao jedan od najperspektivnijih glazbenika svoje generacije.

Hrazdirina odluka 1909. odnosno 1911. godine da, u traganju za povoljnijim uvjetima rada te tako i mogućnostima za vlastiti razvoj i napredovanje, napusti domovinu i potraži izlaz u tuđini, nije se pokazala sretnom. Iz svega izloženog u prethodnim poglavljima proizlazi jasno da je Hrazdiri taj drugi period njegova djelovanja donio manje zadovoljstva i priznanja. Unatoč svim njegovim sposobnostima i velikome trudu njegova je karijera tada polako kretala silaznom putanjom.

Razlozi su bili objektivne i subjektivne prirode. Naime, prilike koje je Hrazdira zatekao po dolasku u Ljubljanu, Zagreb, Split i Šibenik u godinama neposredno pred Prvi svjetski rat i u desetljeću nakon njega, nisu omogućavale ispunjenje njegovih očekivanja jer gotovo ni po čemu nisu bile povoljnije od prilika iz kojih je otišao. Štoviše! Svuda su velike radne obaveze službe i k tome nedostatni i skromno opremljeni izvoditeljski ansambli, kao i umjetnosti općenito nenaklonjene okolnosti, otežavali ili čak onemogućavali daljnje razvijanje Hrazdirina dirigentskog umijeća i stjecanje novog izvoditeljskog iskustva. U takvim uvjetima nije bilo puno izgleda ni za njegovu daljnju i širu skladateljsku afirmaciju, pa tako ni poticaja za razvoj njegova skladateljskog dara i izraza. Za kratkoga boravka u Ljubljani i osobito u Zagrebu, ne samo da nije dobio priliku da u punoj mjeri pokaže svoje izvoditeljske sposobnosti nego u postojećim materijalnim uvjetima, a u konkurenciji s tamo zatečenim dirigentskim kadrom, nije uspio ni osigurati trajniji angažman. U Splitu pak i u Šibeniku je, umjesto vlastitog usavršavanja i napredovanja, morao sve snage i umješnost uložiti u zapravo pionirski posao stvaranja osnovnih uvjeta za rad, u animiranje postojećih glazbenika (uglavnom diletanata), te u okupljanje ansambala i njihovo održavanje na životu. Takva situacija i u njoj neugodna potpuna financijska ovisnost, stalna neizvjesnost i trajna briga za osiguranje vlastite materijalne egzistencije, prisiljavale su ga često i na neželjene ustupke i na posezanje za manje profesionalnim rješenjima i improvizacijama. U takvom okruženju prava je i zahtjevna umjetnička kreativnost, pa tako i Hrazdirina, rijetko mogla doprijeti u prvi plan i dobiti pravu satisfakciju.

Subjektivni razlog nedaćama koje su mu se događale vjerojatno je bila Hrazdirina ljudska priroda. Naime, Hrazdira je u svome zalaganju za napredak i za ostvarenje svojih zamisli očito svim srcem želio i davao, uvijek nemilice ulagao i trošio svoje zavidne ali ne i neiscrpne zalihe radne i životne energije. Spontan i temperamentan, teško se mirio s neradom i neredom te s nerazumijevanjem i nedostatnom materijalnom potporom sredine. Ne nailazeći na željeni odaziv na svoje zahtjeve gotovo je redovito reagirao ekstremno, čak je prekidao angažman i mijenjao ne samo radno mjesto nego i mjesto boravka. Takav gorljivi entuzijazam, te s obzirom na posljedice po svoj prilici ne uvijek i sasvim primjeren i dovoljno taktičan i obziran nastup, potom impulzivne odluke, izazivali su mu često suprotan, neželjeni učinak, dovodili ga u sukobe, zagorćavali mu i otežavali život, narušavali zdravlje i nesumnjivo pridonijeli preranom prekidu radnog i životnog vijeka.

No, unatoč svim otežavajućim okolnostima zbog kojih je živio u stalnoj materijalnoj nesigurnosti, a mogućnosti za daljnji vlastiti profesionalni razvoj i osobnu afirmaciju zapravo nije imao, Hrazdira je u cijelom tom za njega osobno i profesionalno manje sretnom razdoblju njegova života i djelovanja koristio i — negdje manje negdje više ali uvijek — dragocjeno pridonosio razvoju sredina u kojima se našao. To je, potpuno razumljivo, manje dolazilo do izražaja u gradovima veće gospodarske moći, kulturne tradicije i umjetničkog kadrovskeg potencijala poput ondašnjeg Zagreba ili Ljubljane, a punu vrijednost imalo je u manjim i materijalno slabijim sredinama kakve su, u usporedbi s navedenim državnim središtima, tada bili Split i Šibenik. Tu pak prvenstvo pripada Splitu jer je, s obzirom na činjenicu da je on u tome gradu proveo najveći dio svoga izvandomovinskog razdoblja, Hrazdirin rad u njemu imao najveći učinak.

Tijekom tih svojih gotovo petnaest »splitskih« godina (1909.-1910. pa 1911.-1912. i 1914.-1926.) najdublji je trag Hrazdira ostavio na području glazbene izvoditeljske umjetnosti i poduke. Spretan, muzikalan i temperamentan, on korepetira i surađuje sa solistima te sudjeluje u komornim ansamblima, ali najprisutniji je i najdjelotvorniji bio kao dirigent, zborovođa i pedagog. Splitskim je ljubiteljima glazbe želio pružiti raznovrsne glazbene doživljaje, a da bi to postigao planirao je raspoložive glazbene potencijale u gradu okupiti i radom osposobiti i za izvođenje zahtjevnijih glazbeni vrsta — simfonijske, koncertantne i komorne glazbe, te vokalno-instrumentalnih i naposljetku glazbeno-scenskih djela. Bio je svjestan da to može postići jedino ako bude uspio barem približno zadovoljiti očekivanja i zahtjeve raznih profila i dosega, kako slušatelja tako i izvoditelja, zabavljajući ih i podučavajući, rasonodeći i obrazujući u isto vrijeme. Činio je to s jedne strane znalačkim i spretnim odabirom primjerenog repertoara, a s druge je strane Hrazdira, pripremajući izvedbe, gotovo uvijek morao istovremeno i podučavati, te podukom graditi ili barem dotjerivati izvođačke snage, koje su u realizaciji trebale sudjelovati. Pritom je zdušno poticao, ohrabrivao, podržavao i pomagao, poglavito mlade glazbene talente — pjevače, instrumentaliste, buduće skladatelje, dirigente i zborovođe — u njihovim prvim koracima prema glazbi, ili u tek započetoj glazbenoj karijeri. Činio je to uporno kada je bio na dužnosti

kapelnika katedrale i Narodne glazbe, te kasnije kao inicijator, utemeljitelj i vođa Gradske, odnosno Splitske filharmonije, onda kada je bio samo zborovođa Splitskog muzikalnog društva »Zvonimir« i kada je za dirigentskim pultom poveo ujedinjene raspoložive splitske glazbenike u izvođenje simfonijske glazbe ili u avanturu stvaranja glazbenog kazališta. Izvoditeljsku kondiciju i razinu pjevačkog zbora »Zvonimira« uspio je podići toliko da je mogao s njim poduzeti dugu turneju, te nastupima po značajnim kulturnim središtima tadašnje države Jugoslavije i tradicije zbornog pjevanja zaslužiti nepodijeljena visoka priznanja slušatelja i kritike, k tome okrunjena visokim državnim odlikovanjima ansamblu i njegovu dirigentu. Kada mu za ostvarenje njegovih zamisli nisu dostajale splitske snage potražio bi Hrazdira pomoć izvan Splita. Naredni Hrazdirin korak na tome putu bit će osnivanje Splitske filharmonije i s njom izvođenje zahtjevnog simfonijsko-orkestralnog, ponekad i koncertantnog repertoara iz opusa Beethovena (*Prva i Treća simfonija*), Bizeta, Rossinija, Webera, Vieuxtempa, Dvořáka i Smetane, te uz to ponekog djela iz vlastitog opusa. Rezultat povezivanja svih glazbenih ansambala i solista o kojima je Hrazdira brinuo bile su izvedbe opsežnih tuđih i vlastitih vokalno-orkestralnih skladbi te glazbeno-scenskih djela. Kada je u splitskom Općinskom kazalištu 1922. godine konačno zaživjela i glazbena scena s operom i operetom, Hrazdirina je vizija bila ostvarena, premda mu je na žalost uskoro bila uskraćena mogućnost da sada, u povoljnijim uvjetima u kazalištu, nastavi rad pa možda naposljetku i u korist daljnje afirmacije vlastita izvođačkog i skladateljskog umijeća.

U repertoaru koji je izvodio s ansamblima i solistima tijekom svoga djelovanja izvan domovine, pogotovo tijekom onoga u Splitu i Šibeniku,¹²⁶ glavninu čine situacijama i mogućnostima sredina primjerena provjerena djela europske glazbene baštine od klasike do suvremenosti. No u njemu je zamjetna i pohvalna Hrazdirina kontinuirana briga o izvođenju raznovrsnih djela slavenskih i naših domaćih onodobnih skladatelja. U tom njegovu izboru, za koji je više puta zaslužio priznanje i pohvale »za gajenje hrvatske i uobće slavenske glazbe«,¹²⁷ najbrojnija su bila djela njegovih sunarodnjaka, posebno Smetane i Dvořáka, te domaćih skladatelja novijeg vremena — »modernih skladatelja Slavenskog Juga« — i to ponajprije onih kojima je ishodište glazbene inspiracije bio folklor, dakle skladatelja (novog) nacionalnog smjera. Tu ponovno naročito imponira povjerenje koje je Hrazdira ukazivao mladima, konkretno njegova podrška kojom je uvrštavajući njihove stvaralačke prvijence u svoj repertoar svojim autoritetom omogućio skladateljski debi i prvu afirmaciju njihove nadarenosti mladome Jakovu Gotovcu (scherzo za mješoviti zbor *Aj, moj Mijo*) i Ivi Tijardoviću (solo-popijevka *Sjećaš se rujna* te prva njegova opereta *Pierrot Ilo*), ali i iskusnijem Antunu Dobroniću, odlučnom zagovaratelju nacionalnog smjera u glazbi u njegovoj osuvremenjenoj verziji.

¹²⁶ Usp. Popis skladatelja i skladbi koje je Hrazdira izvodio u Splitu i Šibeniku u **Prilogu**.

¹²⁷ Usp. bilješke 28 i 100.

Osim već spomenute poduke, koju je u Splitu i u Šibeniku obavljao pripremajući pojedince i ansamble za izvođenje odabrane (svjetovne i duhovne) glazbe, Hrazdira se kontinuirano bavio glazbenom podukom, u okviru javnih i društvenih škola ili pak privatno, dopunjujući time svoja skromna primanja kapelnika, zborovođe ili dirigenta. Posebnu vrijednost toga posla pokazuje kod njega činjenica da je, osim podučavanja u svladavanju tehnike sviranja na pojedinim instrumentima (violina, viola, klavir) ili pjevanja, nudio i poduku u teorijskim disciplinama, harmoniji, kontrapunktu, kompoziciji i instrumentaciji i to »u pravcu moderne muzike«. Jednako tako nudio je svoje znanje i iskustvo zainteresiranima za dirigiranje i vođenje zborova. Za pohvalu je i svojevrsna Hrazdirina poduka publike, njegova briga o informiranju slušatelja, koja se ogleda u tiskanim programima s komentarima i informacijama o izvođenim skladbama i njihovim autorima.

Unatoč svojoj zauzetosti navedenim obimnim i intenzivnim reproduktivno-pedagoškim djelovanjem Hrazdira u godinama provedenim u tuđini nije prekinuo skladati. S obzirom da nije dosljedno bilježio broj opusa i vrijeme njihova nastanka, te da je dio svojih skladbi ponio sobom pri povratku u Moravsku, ne može se sa sigurnošću utvrditi, ali je po raspoloživim izvorima realna pretpostavka da je od oko 160 njegovih skladbi¹²⁸ čak oko 50 (s nekoliko obradbi), dakle gotovo trećina cjelokupnog opusa, nastalo za njegova boravka i djelovanja izvan domovine. I to ne za boravka u Ljubljani i u Zagrebu nego gotovo isključivo upravo u splitskim godinama. Razlog tome je vjerojatno i situacija koju je tu zatekao, a koja ga je poticala da sam sklada željeni i primjereni repertoar, kada iz raznih razloga nije do njega mogao doći na drugi način. Tome u prilog govori i sastav toga dijela Hrazdirina skladateljskog opusa. Osim nekoliko skladbi za potrebe crkvene prakse, njegova glavnina pripada području svjetovne glazbe. Najveći broj skladbi (tridesetak) te nekoliko obradbi namijenjen je muškom ili mješovitom zboru samostalno ili uz pratnju instrumenata — klavira, orgulja, manjeg instrumentalnog ansambla ili rjeđe cijelog simfonijskog orkestra. Po obliku originalne su skladbe pretežno jednostavnije strofne homofone zbarske minijature, ali ima među njima i zahtjevnijih skladbi složenije obradbe i većih dimenzija, kakve su ciklusi *Sa sela i sijela* i *Lužičko-srpske narodne pjesme* za mješoviti zbor i orkestar, ili balada *Smrt drage i dragoga* za soliste, mješoviti zbor i orkestar, kojom je 1919. godine čak osvojio nagradu Hrvatskoga pjevačkog saveza u Zagrebu. Među instrumentalnim skladbama prevladavaju kratke skladbe, prilagodbe i obradbe za sastav limene glazbe. Tu su još melodrama *Vltava*, opereta *Kosačka* (ili *Lov na invalide* ili *Veseli invalidi*)¹²⁹ i tri opsežne skladbe kojima je sam Hrazdira poklanjao posebnu pažnju. To su orkestralne skladbe *Simfonijski intermezzo* i *Planinska priča* te opera *Poklad* (Blago). No iz splitskih izvora informacija

¹²⁸ Usp. Popis skladbi Ćirila Metoda Hrazdire u **Prilogu**.

¹²⁹ Djelo je nedostupno pa nije moguće ustanoviti koji naziv djela je pravi.

može se vrlo malo saznati o tim skladbama,¹³⁰ pa preostaje samo vjerovati da u njima Hrazdira zadržava osnovne značajke svoga glazbenog izraza, koji se nažalost stjecajem okolnosti nije razvijao nego je ostao na razini obećavajućeg uzleta u ranoj fazi njegove glazbene karijere. Svojom prirodom i svojom glazbom Hrazdira je kasni romantičar. U vrijeme njezina nastanka Hrazdirina je glazba imponirala i slušateljima i stručnoj kritici, o čemu svjedoči činjenica da su mu djela u domovini tada izvođena i tiskana, pa čak i onda kada je djelovanje nastavio izvan nje. U Ljubljani i u Zagrebu Hrazdira se u javnosti nije pojavljivao kao skladatelj, dok je u Splitu i Šibeniku za boravka i djelovanja u tim sredinama njegova skladateljska aktivnost bila vrlo živa i prisutna. Ovdje nastale skladbe mu doduše nisu tiskane (izuzev dvije),¹³¹ ali su njihove izvedbe tu odreda nailazile na gotovo jednodušno odobravanje i priznanje.

Po njegovim stilskim i skladateljsko-tehničkim značajkama Hrazdira je sljedbenik češkog kasnoromantičkog nacionalnog smjera. No, iz današnje perspektive i na temelju dosadašnjih spoznaja o njegovu skladateljskom opusu, Hrazdira za svoje sunarodnjake, a preko njih i u okruženju europske glazbe, pripada dragocjenom skladateljskom prosjeku, odnosno drugoj garnituri češke glazbe na prijelazu 19. i 20. stoljeća, čiji predstavnici nisu obogatili njezin izraz originalnim doprinosom ni otvarali perspektive za budućnost, ali su svojom profesionalnošću, skladateljsko-tehničkim znanjem i reproduktivnim umijećem pomagali posredno i neposredno afirmaciji one prve, vodeće garniture češke moderne glazbe, na čelu sa »češkim klasicima« Smetanom, Dvořákom i Janáčekom.¹³²

U našem, posebno splitskom okruženju, obrazovani je, inventivni i marljivi Hrazdira ostavio dubok trag poticajnom snagom svoje ukupne glazbene djelatnosti. Izvršio je snažan i blagotvoran utjecaj svojim skladateljskim, kao i izvodilačkim, pedagoškim i animatorskim radom, pa je tako bitno pridonio unapređivanju glazbene kulture i odgoja u Splitu. Glazbeno darovit, sa znanjem profesionalca i entuzijazmom zaljubljenika u glazbu, tu je stvarao temelj profesionalizacije glazbenog djelovanja na njezinu razvojnom putu od, u njegovo doba još pretežnog amaterizma (i »diletantizma«), prema profesionalnim oblicima njegovanja i posredovanja glazbe, kako njezinog izvođenja tako i poduke u glazbi i informiranja o njoj. A promicanjem i vlastitim stvaranjem skladbi s elementima (i hrvatskog) folklora poticao je i propagirao reafirmaciju i osuvremenjivanje nacionalnog smjera

¹³⁰ Partiture dviju orkestralnih skladbi ne nalaze se u splitskim arhivskim fundusima. Dostupni su samo komentari skladbi kao »tumač k programu« na programskom listiću (za *Simfonijski intermezzo*, sl. 6) ili u novinskoj najavi (za *Planinsku priču* u listu *Novo doba*, Split 1922. od 4.11/4-5) koncerata na kojima su te skladbe u Splitu doživjele svoju praizvedbu, obje pod dirigentskim vodstvom samoga autora. U DAS-u se čuva samo nesređeni, »radni« primjerak partiture opere *Poklad*, te bez mogućnosti uvida u pravu, vjerodostojnu partituru (koju je Hrazdira ponio sobom u Moravsku) i međusobne usporedbe nije moguće dobiti uvid i poduzeti eventualne daljnje radnje.

¹³¹ Hrazdirinu klavirsku skladbu (3) *morceaux*, op. 9 a-c (*Intermezzo, Rondo, Valse*) tiskala je Edition Slave u Zagrebu, a *Vidovićevo himnu* tiskale su 1926. Splitska društvena tiskara i Prva jadranska cinkografija.

¹³² Usp. OBENRAUCHOVÁ: 1959,168-169.

(i) u nas, podržavajući i zagovarajući dosljedno na tome putu tada još osamljena nastojanja Antuna Dobronića, te ohrabrujući skladateljske prvijenice Jakova Gotovca i Ive Tijardovića, njegovih istomišljenika i sljedbenika u sljedećoj, mlađoj generaciji skladatelja.

PRILOG

Popis skladatelja i skladbi koje je Ć. M. Hrazdira izvodio za vrijeme svoga boravka u Splitu i Šibeniku

a) abecednim redom skladatelja:

E. Adamić	<i>Zapuštena</i> , mješoviti zbor (mj. z.)
J. Aljaž	<i>Obćutki</i> , bas solo i muški zbor (m. z.)
J. S. Bach	<i>Air</i> , violina i klavir (v. i kl.) neimenovane skladbe
I. Bajić	<i>Iz srpske gradine</i> , m. z. <i>Moj dilbere</i> , m. z.
L. v. Beethoven	<i>Fidelio</i> , predigra, ork. <i>Prva simfonija</i> , op. 21, C-dur, orkestar (ork.) <i>Druga simfonija</i> , op. 36, D-dur, ork. <i>Treća simfonija</i> , op. 55, Es-dur, ork. neimenovane skladbe
V. Bellini	<i>Norma</i> , <i>Molitva iz I. čina</i>
K. Bendl	<i>Povratak mornara</i> , mj. z. <i>Svoji k svome</i> , m. z.
Ch. Beriot	<i>Koncert za violinu i ork.</i> (kl.) br.7 <i>Koncert za violinu i ork.</i> (kl.) br.9
S. Binički	<i>Čuješ dušo</i> , m. z.
G. Bizet	<i>Carmen</i> , arije iz opere <i>Carmen</i> , opera, <i>Aragonaise</i> , ork. <i>Carmen</i> , opera, predigra I. i IV. činu, ork.
V. Blodek	<i>U zdencu</i> , opera <i>U zdencu</i> , ulomci iz opere
A. Boito	<i>Mefisto</i> , arija iz opere
J. Bozzotti	<i>Šaljiva pjesma</i> , m. z.
A. Catalani	<i>La Vally</i> , opera, <i>Arioso</i> i <i>Romanca</i>
L. Cherubini	<i>Ave Maria</i> , sopran i ork.
F. Chopin	<i>Mazurka</i> , klavir (kl.)
F. Chopin — A. Glazunov	<i>Mazurka</i> , op. 50/3, ork.
P. I. Čajkovski	<i>Evgenij Onjegin</i> , opera, arija Lenskog <i>Legenda</i> , mj. z. <i>Pikova dama</i> , ulomak <i>Iskrena pastirica</i> . <i>Trepak</i> , ork.
M. Ćurković	<i>Udjeli mi kakav dar</i> , glas i klavir (gl. i kl.)

C. Debussy	neimenovana skladba
A. Dobronić	<i>Glas grobova</i> , m. z. <i>Kumovima ciganima</i> , m. z. <i>Tri tuge</i> , m. z. <i>Zagorski zvonovi</i> , m. z.
G. Donizetti	<i>Ljubavni napitak</i> , arija iz opere
F. Drdla	<i>Souvenir</i> , m. z.
J. Dussek(c)	<i>Gavotte</i> , v. i kl.
A. Dvořák	<i>Bagatelle</i> , klavirski kvartet (dvije v., vcl i harmonij) <i>Biblijske pjesme</i> (3 i 4), bas solo, zbor i ork. <i>Grakni gavrane</i> , m. z. <i>Himna našeg ratarstva</i> , mj. z. i kl. (ork.) <i>Humoreska</i> , ork. <i>Klavirski kvintet</i> , op. 81, A-dur: <i>Dumka i Furiant</i> <i>Komarci</i> , m. z. <i>Legende</i> (1. i 3.), ork. <i>Leti ptica</i> , ženski zbor (ž. z.) <i>Moravski dvopjevi</i> , ž. z. i kl. neimenovani klavirski trio <i>Rusalka</i> , opera, arije <i>Slavenski ples</i> , As-dur, ork.
Z. Fibich	<i>Pod večer</i> , idila, ork.
A. Foerster	<i>Spak</i> , m. z.
J. B. Foerster	<i>Orači</i> , m. z.
J. Freudenreich	<i>Graničari</i> , glazbeni igrokaz
J. Fučík	limene glazbe (l. g.) <i>Marche fantastique</i> , promenadni puhački ork.
U. Giordano	<i>André Chenier</i> , arija iz opere
A. Glazunov	<i>Réverie</i> , op. 24, rog i kl.
J. Gotovac	<i>Aj, moj Mijo</i> , scherzo, mj. z.
Ch. Gounod	<i>Ave Maria</i> , v. i kl. <i>Faust</i> , opera, molitva Valentina <i>Faust</i> , opera, predigra i I. čin neimenovane vokalne skladbe
E. Grieg	<i>Peer Gynt</i> , suita br. 1, ork. <i>Peer Gynt</i> , ulomak (<i>Smrt Aise</i>), ork. <i>Pri kolijevci</i> , iz op. 68, ork. <i>Recognition of Land</i> , m. z., bariton i veliki ork. <i>Sonata u G-duru</i> , v. i kl. <i>Večer u granama</i> , iz op. 68, ork.
A. Hajdrih	<i>Sirota</i> , alt i m. z.
A. Harambašić	<i>Gavrane</i> , m. z.
J. Hatze	<i>Moja sudba</i> , gl. i kl.
J. Haydn	<i>Carevka</i> , z., ork. ili z. i ork.
F. Hegar	<i>Tabor mrtvih</i> , m. z.
F. Hervé	<i>Mam'zelle Nitouche</i> , opereta
? Heschna	<i>Madame Stery</i> , opereta, ulomak (<i>Ljubavni ples</i>), l. g.

Ć. M. Hrazdira

Baka i djevojka, m. z.
Čehoslovačka narodna himna, harm. za mj. z.
Čehoslovačke narodne pjesme, m. z.
Dobrodošlica, m. z.
Ej uhnjem (obradba), m. z.
Ekvinocij, prizor u crkvi, mj. z. i orgulje
Fantazija na motive iz opere Dalibor B. Smetane, l. g.
Himna Orjune, m. z.
Himna SHS (Trohimna), m. z.
Himna »Zvoniniru«, mj. z.
Husitski koral (ulomak opere B. Smetane), m. z.
Ječminek, opera, ulomak, gl. i kl.
Ječminek, ulomak (Ples patuljaka), ork.
Jugoslavenska himna (Oj, Slaveni), harm. za m. z.
Jugoslavenske narodne pjesme, mj. z. i ork. te m. z.
Kralju na imendan, m. z.
La Marseillaise, harmonizacija, mj. z.
Lijepa naša domovino, harmonizacija, mj. z.
Lužičko-srpske narodne pjesme, mj. z. i ork.
Ljubakanje, ž. z.
Mazurka, z.
Meridon (Aviatik Meridon), opereta, finale I. čina, z. i ork.
Na tihom Marjanu, m. z.
Planinska priča, simfonijska pjesma, ork.
Pokoj mu vječni, m. z.
Pomlad (obradba), m. z.
Proljetna idila, ork.
Sa sela i sijela, mj. z. i ork.
Simfonički (Simfonijski) intermezzo (k Vojnovičevoj dramu *Ekvinocij*), simf. ork.
Slovačke narodne pjesme, mj. z.
Smrt drage i dragoga, solisti, mj. z. i ork.
Soadbena mazurka, mj. z. i kl. četveroručno
Teče voda, teče, m. z.
Terra tremuit, m. z. i orgulje
Timete Dominum, za m. z. i orgulje
Tri poljska mazura, m. z.
Tri rudarske pjesme, op. 32, m. z.
Trozveznica, m. z.
Valse-Serenade, kl.
Valse-Serenade, ork.
Vesela mazurka (Mazurka svatebni), mj. z.)
Vidovičeva himna, m. z.
Vijenac slovenskih narodnih popjevaka, m. z.
Vltava, melodrama
Zdravo Sv. Sakramente, harm. hrvatskog korala, m. z.

	<i>Živjela Hrvatska</i> , (obradba), l. g.
S. Hristić	<i>Zvezda</i> , mj. z.
E. Humperdinck	<i>Ivica i Marica</i> , opera
L. Janáček	<i>Ave Maria</i> , m. z.
	<i>Kad znaš</i> , m. z.
A. Jensen	<i>O slatki času bježat nemoj</i> , gl. i kl.
J. Jindrich	neimenovana vokalna skladba
B. Joksimović	<i>Makedonske pjesme</i> , ž. z.
? Joshitoma	neimenovane skladbe za l. g.
E. Kálmán	<i>Ciganski primaš</i> , opereta, valcer <i>Seoska djeca</i> , l. g.
V. Knot	<i>Pastorella</i> , z. s dječjim zborom
W. Kollo	<i>Kraljica kinematografa</i> , opereta, ulomak (<i>U noći</i>), l. g.
K. Komzák	<i>Car Franjo Josip</i> , koračnica, l. g.
	<i>Potpourri veselih koračnica</i> , l. g.
	<i>Priča</i> , ork.
	<i>Pučka pjesma</i> , ork.
P. Konjović	<i>Aman djevojko</i> , gl. i kl.
	<i>Chanson</i> , gl. i kl.
	<i>Pod pendžeri</i> , gl. i kl.
L. Kožušniček	<i>Slovački tropjevi</i> a) <i>Dolina, dolina</i> b) <i>Komarčev pir</i> , ž. z.
P. Krančević	<i>Odbi se grana</i> , m. z.
P. Križkovski	<i>Tužba</i> , m. z.
	<i>Utopljena</i> , m. z.
A. Lajovic	<i>Kiša</i> , mj. z.
	<i>Kroparji</i> , mj. z.
F. Lehár	<i>Ševa</i> , opereta
R. Leoncavallo	<i>I Pagliacci</i> , arija iz opere
J. Lev	<i>O gore, gore</i> , m. z.
F. Lhotka	<i>Ja sam cura malena</i> , mj. z.
	<i>Skuhala sam večericu</i> , mj. z.
V. Lisinski	<i>Porin</i> , opera, arije
	<i>Tuga</i> , m. z.
F. Liszt	<i>Tarantella</i> , kl.
? Lochorner	<i>Kadar mlado ljeto</i> , mj. z.
P. Mascagni	<i>Cavalleria rusticana</i> , opera, ulomci, l. g.
G. Mattioli	neimenovana duhovna vokalna glazba
F. Mendelssohn	<i>Svečana koračnica</i> , ork.
W. A. Mozart	<i>Figarov pir</i> , opera, predigra, ork.
	<i>Requiem</i> , ulomak (<i>Lacrimosa</i>), z. i ork.
M. P. Musorgski	<i>Hopak</i> , gl. i kl.
M. P. Musorgski	neimenovana zborska skladba
O. Nedbal	<i>Poljačka krv</i> , opereta, ulomak (<i>Sreća u igri</i>), l. g.
	<i>Princeza Hyacintha</i> , opereta, ulomak (<i>Valse lente</i>), l. g.
Vilko Novak	<i>Ah tamo</i> , bas solo i m. z.
	<i>Hrvatskoj</i> , m. z.
Vítězslav Novak	<i>Narodna pjesma</i> , gl. i kl.
	<i>Ranoša</i> , mj. z. i kl. četveroručno

	<i>Slovačke i moravske narodne pjesme</i> , gl. i kl.
	<i>Ukleta kćer</i> , mj. z.
	<i>Vesela koračnica</i> , za mj. z. i kl. četveroručno
G. Palestrina	neimenovana vokalna skladba
H. Palla	<i>Češki plesovi</i> a) <i>Kapulica</i> b) <i>Kolo</i> , zbor
I. Paukner	<i>Poslije propovijedi</i> , tenor i bas solo, z.
? Penn	<i>Moja jedina sreća si ti</i> , l. g.
E. Petrella	<i>Jone</i> , ulomak opere
? Prohaska	neimenovane skladbe za l. g.
G. Puccini	<i>La Bohème</i> , arija iz opere
	<i>Madame Butterfly</i> , arija iz opere
	<i>Tosca</i> , arija iz opere
A. Rihovski(y)	četveroglasna misa, zbor
V. Rosenberg-Ružić	<i>Bože živi blagoslovi</i> , m. z.
	<i>Letiš golube</i> , gl. i kl.
	<i>San</i> , m. z.
G. Rossini	<i>Semiramida</i> , uvertira operi
	<i>Wilhelm Tell</i> , uvertira operi
G. Rossini — Ernst	<i>Otello-fantazija</i> , v. i kl.
A. Rubinstein	<i>Asra</i> , gl. i kl.
A. Ručka	<i>Zvojezdica</i> , ž. z. i kl.
J. Runjanin	<i>Lijepa naša domovino</i> , mj. z.
C. Saint-Saëns	<i>Koncert u h-molu</i> , v. i kl.
H. Sattner	<i>Pogled v nedolžno oko</i> , mj. z.
F. Schubert	<i>Vilinski kralj</i> , gl. i kl.
R. Schumann	<i>Abendlied</i> , v. i kl.
B. Smetana	<i>Cjelov</i> , ulomak opere (<i>Uspavanka</i>)
	<i>Češka pjesma</i> , mj. z. i ork.
	<i>Dalibor</i> , ulomak opere
	<i>Iz čeških lugova i gajeva</i> , simfonijska pjesma, ork.
	<i>Libuša</i> , arija iz opere
	<i>Libuša</i> , opera, predigra, ork.
	<i>Prodana nevjesta</i> , opera, predigra, ork.
	<i>Prodana nevjesta</i> , ulomci iz opere, gl. i kl. te zbor
	<i>Tri jahača</i> , m. z.
	<i>Uspavanka</i> , gl. i kl.
	<i>Vltava</i> , simfonijska pjesma, ork.
A. Srijemac	<i>Grob kaluđera</i> , m. z.
? Strelecki	neimenovana vokalna skladba
? Strelezki	<i>Kaprisni valčik</i> , kl.
J. Suk	<i>Varadinski ban</i> , m. z.
J. Strauss	<i>Radetzky marš</i> , koračnica, l. g.
F. v. Suppé	<i>Laka konjica</i> , opereta, predigra, l. g.
	<i>Svečana koračnica</i> , l. g.
I. Tijardović	<i>Pierrot Ilo</i> , opereta
	<i>Sjećaš se rujna</i> , gl. i kl.
R. Tolinger	<i>Naše gore list</i> , m. z.

G. Verdi	<i>Aida</i> , opera, prizor na Nilu <i>Aida</i> , ulomak opere neimenovani ulomak opere
H. Vieuxtemps	<i>Balata</i> , v. i ork. <i>Poloneza</i> , v. i ork.
F. S. Vilhar	<i>Hrvatska davorija</i> , m. z. <i>Slovenac, Srb, Hrvat</i> , m. z.
R. Wagner	<i>Lohengrin</i> , opera, arija <i>Tannhäuser</i> , opera, zbor plemića, z., kl. i l. g. <i>Ukleti Holandez</i> , opera, predigra, ork.
C. M. v. Weber	<i>Oberon</i> , opera, predigra, ork.
H. Wolf	neimenovana zbarska skladba <i>Proljetna pjesma</i> , gl. i kl.
A. Zagorac	<i>Gjurgjice</i> , gl. i kl.
I. Zajc	<i>Bože živi</i> , m. z. <i>Moja lađa</i> , mj. z. <i>Snij, dušo</i> , gl. i kl.

b) po glazbenim vrstama:

Glazbeno-scenska djela i oratorijska djela:

V. Bellini	<i>Norma</i> , ulomak opere (dalje ul. op.)
G. Bizet	<i>Carmen</i> , ul. op.
V. Blodek	<i>U zdencu</i> , opera
A. Boito	<i>Mefisto</i> , ul. op.
A. Catalani	<i>La Vally</i> , ulomci op.
P. I. Čajkovski	<i>Evgenij Onjegin</i> , ulomci op. <i>Pikova dama</i> , ul. op.
G. Donizetti	<i>Ljubavni napitak</i> , ul. op.
A. Dvořák	<i>Rusalka</i> , ulomci op.
J. Freudenreich	<i>Graničari</i> , glazbeni igrokaz
U. Giordano	<i>André Chenier</i> , ul. op.
Ch. Gounod	<i>Faust</i> , opera, molitva Valentina <i>Faust</i> , opera, uvertira i I. čin
F. Hervé	<i>Mam'zelle Nitouche</i> , opereta
Ć. M. Hrazdira	<i>Ječminek</i> , ulomci op. <i>Meridon (Aviatik Meridon)</i> , ulomci operete <i>Vltava</i> , melodrama
E. Humperdinck	<i>Ivica i Marica</i> , opera
F. Lehár	<i>Ševa</i> , opereta
R. Leoncavallo	<i>Ljubavni napitak</i> , ul. op.
V. Lisinski	<i>Porin</i> , ul. op.
P. Mascagni	<i>Cavalleria rusticana</i> , ul. op.
W. A. Mozart	<i>Figarov pir</i> , ul. op. <i>Requiem</i> , ulomak

O. Nedbal	<i>Poljačka krv</i> , ulomak operete
E. Petrella	<i>Jone</i> , ul. op.
G. Puccini	<i>La Bohème</i> , ul. op. <i>Madame Butterfly</i> , ul. op. <i>Tosca</i> , ul. op.
G. Rossini	<i>Semiramida</i> , ul. op. <i>Wilhelm Tell</i> , ul. op.
B. Smetana	<i>Cjelov</i> , ul. op. <i>Dalibor</i> , ul. op. <i>Libuša</i> , ul. op. <i>Prodana nevjesta</i> , ul. op.
I. Tijardović	<i>Pierrot Ilo</i> , opereta
G. Verdi	<i>Aida</i> , ul. op.
R. Wagner	<i>Lohengrin</i> , ul. op. <i>Tannhäuser</i> , ul. op.

Koncertantna glazba:

Ch. Beriot	<i>Koncert za violinu i orkestar</i> (klavir) br. 7
C. Saint-Saëns	<i>Koncert za violinu i orkestar</i> (klavir) br. 9 <i>Koncert za violinu i orkestar</i> (klavir), h-mol

Orkestralna glazba:

L. v. Beethoven	<i>Prva simfonija</i> , op. 21, C-dur <i>Druga simfonija</i> , op. 36, D-dur <i>Treća simfonija</i> , op. 55, Es-dur <i>Fidelio</i> , uvertira
G. Bizet	<i>Aragonaise</i> (iz opere <i>Carmen</i>) <i>Carmen</i> , uvertire I. i IV. činu
F. Chopin — A. Glazunov	<i>Mazurka</i> op. 50/3
P. I. Čajkovski	<i>Trepak</i>
A. Dvořák	<i>Humoreska</i> <i>Legende</i> (1 i 3) <i>Slavenski ples</i> , As-dur
Z. Fibich	<i>Pod večer</i>
E. Grieg	<i>Peer Gynt</i> , suita br. 1 <i>Pri kolijevci</i> , iz op. 68 <i>Večer u granama</i> , iz op. 68
J. Haydn	<i>Carevka</i>
Ć. M. Hrazdira	<i>Planinska priča</i> , simfonijska pjesma <i>Proljetna idila</i> <i>Simfonički intermezzo</i> (iz scenske glazbe za <i>Ekoinocij</i>)
K. Komzák	<i>Priča</i> <i>Pučka pjesma</i>

F. Mendelssohn	<i>Svećana koračnica</i>
B. Smetana	<i>Iz čeških lugova i gajeva</i> , simfonijska pjesma <i>Libuša</i> , uvertira <i>Prodana nevjesta</i> , uvertira <i>Vltava</i> , simfonijska pjesma
F. v. Suppé	<i>Laka konjica</i> , uvertira
R. Wagner	<i>Tannhäuser</i> , uvertira
C. M. v. Weber	<i>Oberon</i> , uvertira

Puhački promenade orkestar (originalne skladbe te prilagodbe i obradbe):

J. Fučík	<i>Marche fantastique</i>
Ć. M. Hrazdira	<i>Fantazija na teme iz Smetanine opere Dalibor</i> <i>Sektet iz Smetanine opere Prodana nevjesta</i> <i>Živjela Hrvatska</i>
E. Kálmán	<i>Seoska djeca</i> , valcer iz operete <i>Ćiganski primaš</i>
W. Kollo	<i>U noći</i> , ulomak operete <i>Kraljica kinematografa</i>
K. Komzák	<i>Koračnica</i> <i>Potpourri veselih koračnica</i>
P. Mascagni	ulomci opere <i>Cavalleria rusticana</i>
O. Nedbal	<i>Sreća u igri</i> , ulomak operete <i>Poljačka krv</i> <i>Valse lente</i> , ulomak iz operete <i>Princeza Hyacintha</i>
? Penn	<i>Moja jedina sreća si ti</i>
F. v. Suppé	<i>Svećana koračnica</i>

Komorna instrumentalna glazba:

A. Dvořák	<i>Bagatelle</i> <i>Klavirski kvintet op. 81</i>
E. Grieg	<i>Sonata za violinu i klavir, G-dur</i>

Solistička instrumentalna glazba:

J. S. Bach	<i>Air</i>
F. Chopin	<i>Mazurka</i>
J. Dussek	<i>Gavotte</i>
A. Glazunov	<i>Réverie op. 24</i>
Ch. Gounod	<i>Ave Maria</i>
Ć. M. Hrazdira	<i>Valse-Serenade</i>
F. Liszt	<i>Tarantella</i>
G. Rossini — Ernst	<i>Otello-fantazija</i>
R. Schumann	<i>Abendlied</i>
? Strelezki	<i>Kaprisni valčik</i>
H. Vieuxtemps	<i>Balata</i> <i>Poloneza</i>

Zborska glazba (za razne vrste zbora sa solistima ili samostalno):

E. Adamić	<i>Zapuštena</i>
J. Aljaž	<i>Obćutki</i>
I. Bajić	<i>Iz srpske gradine</i>
	<i>Moj dilbere</i>
K. Bendl	<i>Povratak mornara</i>
	<i>Svoji k svome</i>
S. Binićki	<i>Ćuješ dušo</i>
J. Bozzotti	<i>Šaljiva pjesma</i>
P. I. Ćajkovski	<i>Legenda</i>
A. Dobronić	<i>Glas grobova</i>
	<i>Kumovima ciganima</i>
	<i>Tri tuge</i>
	<i>Zagorski zvonovi</i>
F. Drdla	<i>Souvenir</i>
A. Dvořák	<i>Grakni gavrane</i>
	<i>Himna našeg ratarstva</i>
	<i>Komarci</i>
	<i>Leti ptica</i>
	<i>Moravski dvopjevi</i>
A. Foerster	<i>Spak</i>
J. B. Foerster	<i>Oraći</i>
J. Gotovac	<i>Aj, moj Mijo</i>
E. Grieg	<i>Recognition of Land</i>
A. Hajdrih	<i>Sirota</i>
A. Harambašić	<i>Gavrane</i>
F. Hegar	<i>Tabor mrtvih</i>
Ć. M. Hrazdira	<i>Baka i djevojka</i>
	<i>Ćehoslovaćka narodna himna</i>
	<i>Ćehoslovaćke narodne pjesme</i>
	<i>Dobrodošlica</i>
	<i>Ej uhnjem</i>
	<i>Himna Orjune</i>
	<i>Himna SHS (Trohimna)</i>
	<i>Himna »Zvonimira«</i>
	<i>Husitski koral (obradba skladbe B. Smetane)</i>
	<i>Jugoslavenska himna</i>
	<i>Jugoslavenske narodne pjesme</i>
	<i>La Marseillaise</i>
	<i>Lijepa naša domovina</i>
	<i>Lužićko-srpske narodne pjesme</i>
	<i>Ljubakanje</i>
	<i>Mazurka</i>
	<i>Na tihom Marjanu</i>
	<i>Pokoj mu vjećni</i>
	<i>Pomlad</i>

	<i>Sa sela i sijela</i>
	<i>Slovačke narodne pjesme</i>
	<i>Smrt drage i dragoga</i>
	<i>Svadbena mazurka</i>
	<i>Teče voda</i>
	<i>Terra tremuit</i>
	<i>Timete Dominum</i>
	<i>Tri poljska mazura</i>
	<i>Tri rudarske pjesme</i>
	<i>Trozveznica</i>
	<i>Vesela mazurka</i>
	<i>Vidovićevo himna</i>
	<i>Vijenac slovenskih narodnih pjesama</i>
	<i>Zdravo Sveti Sakramente</i>
	<i>Živjela Hrvatska</i>
S. Hristić	<i>Zvezda</i>
L. Janáček	<i>Ave Maria</i>
	<i>Kad znaš</i>
B. Joksimović	<i>Makedonske pjesme</i>
V. Knot	<i>Pastorella</i>
L. Kožušniček	<i>Slovački tropjevi</i>
P. Krančević	<i>Odbi se grana</i>
P. Križkovski	<i>Tužba</i>
	<i>Utopljena</i>
A. Lajovic	<i>Kiša</i>
	<i>Kroparji</i>
J. Leo	<i>O gore, gore</i>
F. Lhotka	<i>Ja sam cura malena</i>
	<i>Skuhala sam večericu</i>
? Lochorner	<i>Kadar mlado ljeto</i>
Vil. Novak	<i>Ah, tamo</i>
	<i>Hrvatskoj</i>
Vitz. Novak	<i>Ranoša</i>
	<i>Ukleta kćer</i>
	<i>Vesela koračnica</i>
J. Paukner	<i>Poslije propovijedi</i>
A. Rihovski	<i>Misa</i>
V. Rosenberg-Ružić	<i>Bože živi blagoslovi</i>
	<i>San</i>
A. Ručka	<i>Zvezdica</i>
J. Runjanin	<i>Lijepa naša domovino</i>
H. Sattner	<i>Pogled v nedolžno oko</i>
B. Smetana	<i>Češke pjesme</i>
	<i>Tri jahača</i>
A. Srijemac	<i>Grob kaluđera</i>
J. Suk	<i>Varadinski ban</i>
R. Tolinger	<i>Naše gore list</i>

F. S. Vilhar	<i>Hrvatska davorija</i> <i>Slovenac, Srb, Hrvat</i>
I. Zajc	<i>Bože živi</i> <i>Moja lađa</i>

Vokalna lirika:

L. Cherubini	<i>Ave Maria</i>
M. Ćurković	<i>Udjeli mi kakav dar</i>
J. Hatze	<i>Moja sudba</i>
A. Jensen	<i>O, slatki času bježat nemoj</i>
P. Konjović	<i>Aman djevojko</i> <i>Chanson</i> <i>Pod pendžeri</i>
V. Lisinski	<i>Tuga</i>
M. P. Musorgski	<i>Hopak</i>
Vit. Novak	<i>Narodna pjesma</i> <i>Slovačke i moravske narodne pjesme</i>
V. Rosenberg-Ružić	<i>Letiš golube</i>
A. Rubinstein	<i>Asra</i>
F. Schubert	<i>Vilinski kralj</i>
B. Smetana	<i>Uspavanka</i>
I. Tijardović	<i>Sjećaš se rujna</i>
H. Wolf	<i>Proljetna pjesma</i>
A. Zagorac	<i>Gjurgjice</i>
I. Zajc	<i>Snij dušo</i>

IZVORI I LITERATURA**IZVORI**

Skladbe (tridesetak skladbi najvećim dijelom u rukopisu, pohranjenih u arhivu društva »Zvonimir«, koje su posebno označene u popisu skladbi Ć. M. Hrazdire u Prilogu 3/*Arti musices*, 37 (2006) 2, 208-218/) u Državnom arhivu u Splitu (DAS)

Skladbe (osam crkvenih i prigodnih duhovnih skladbi u rukopisu koje su posebno označene u popisu skladbi Ć. M. Hrazdire u Prilogu 3/*Arti musices*, 37 (2006) 2, 208-218/) u Glazbenom arhivu splitske katedrale (GASK).

Knjiga kazališnih rasporeda Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, knjiga 1912/1913. i knjiga 1913/1914., Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb.

Knjiga zapisnika Splitske filharmonije (u privatnom vlasništvu odvjetnika Dragutina Korlaeta).

Program C. K. Velike gimnazije u Spljetu, za šk. god. 1911/1912. (Arhiv Klasične gimnazije u Splitu) u Državnom arhivu u Splitu.

Programski listovi i plakati kazališnih predstava i koncerata, Muzej grada Splita, kutije s oznakom Glazbena društva i Umj(etnička). gl(azba).

Osmrtnica, Muzej grada Splita, kutija s oznakom Umj(etnička) gl(azba) / Ć-M Hrazdira.

Portret skladatelja, fotografija, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb.

Spisi

Molba Ćirila Metoda Hrazdire upravi Kraljevskog zemaljskog hrvatskog kazališta u Zagrebu od 11. 8. 1913, Arhiv Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe, Zagreb, sign. 18616.

Molba Ćirila Metoda Hrazdire upravi Kraljevskog zemaljskog hrvatskog kazališta u Zagrebu od 9. 5. 1914, Arhiv Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe, Zagreb, sign. 2416.

Predložak Svjedočbe intendanta Kraljevskog zemaljskog hrvatskog kazališta u Zagrebu Ćirilu Metodu Hrazdiru od 9. (ili 10.) svibnja 1914., Arhiv Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe, Zagreb, sign. 2416.

LITERATURA

ALFIREVIĆ, Silvije (Salf): Simfonički koncert, *Novo doba*, Split 1919. od 24.3/2 (podlistak).

ALFIREVIĆ, Silvije (Salf): Simfonijski koncert Splitske filharmonije, *Novo doba*, Split 1922. od 16. 11/3 (podlistak).

ANDREIS, Josip: Jakov Gotovac, *Mogućnosti*, 4 (1957) 7-8, 553.

ANDREIS, Josip: *Razvoj muzičke umjetnosti u Hrvatskoj*, u: ANDREIS, CVETKO, ĐURIĆ-KLAJN: *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Školska knjiga, Zagreb 1962.

ANDREIS, Josip: *Povijest glazbe*, knjiga 4 (*Povijest hrvatske glazbe*), Liber-Mladost, Zagreb 1974.

BATUŠIĆ, Slavko: Vlastitim snagama (1860-1941), *Enciklopedija Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu*, Zagreb 1969, 77-133.

BLAŽEKOVIĆ, Zdravko: Hrvatska glazba u novom Groveu, *Cantus*, 2001, 111, 28-32.

BOŠKOVIĆ, Ivan: Sjećanja maestra Jakova Gotovca na rad u SMD »Zvonimir«, *Sv. Cecilija*, 50 (1980), 4, 96-98.

CVETKO, Dragotin: *Razvoj muzičke umjetnosti u Sloveniji*, u: ANDREIS, CVETKO, ĐURIĆ-KLAJN: *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Školska knjiga, Zagreb 1962, 471.

ČEČUK, Terezija: *Ćiril Metod Hrazdira u Splitu (1909-1911, 1914-1924)*, diplomska radnja obranjena na Sveučilištu u Splitu (odjel Glazbena kultura, Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja), rukopis, Split 1993.

ČIČIN ŠAIN, Ćiro: Osnutak »Zvonimira« u Splitu sredinom osamdesetih. Prigodom pedesetgodišnjice splitskog »Zvonimira«, *Novo doba*, 1935. od 15. VI, 9-10.

FALLER, Nikola: *Prilog građi za povijest hrvatskog kazališta u Zagrebu, (repertoire, popis predstava, alfabetski popis prikazivanih djela, popis autora i prevodioca od uredjenja stalne hrvatske opere i to od 1. listopada 1870. do konca sezone 1925.)*, rukopis u Zavodu za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb.

- GOTOVAC, Jakov: Iz Spljeta, Naši dopisi, *Sv. Cecilija*, 11 (1917) 4, 137.
- GOSTIŠEVA, Nevenka (ur.): *Repertoar slovenskih gledališč (1867-1967)*, Slovenski gledališki muzej, Ljubljana 1967.
- GREGOR, V.: Leoš Janáček a Cyril Metodej Hrazdira, *Sborník Praci pedagogické fakulty v Ostrave*, 1978, D 14, 83-92.
- GRGIĆ, Miljenko: *Glazbena kultura u splitskoj katedrali 1750-1940*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1997.
- HEĆIMOVIĆ, Branko (ur.): *Repertoar hrvatskih kazališta 1840-1860-1980*, knjiga 1 (*Repertoar kazališta, kazališnih družina i grupa, partizanskih kazališta, festivala, smotri i susreta*), Globus-JAZU, Zagreb 1990.
- JURIŠIĆ, Šimun: *Splitsko kazalište od godine 1893. do 1941.*, doktorska disertacija, rukopis, Split 1980.
- KALOGJERA, Niko: Split, Naši dopisi, *Sv. Cecilija*, 14 (1920) 2 i 3, 49.
- KALOGJERA, Niko: Split, Naši dopisi, *Sv. Cecilija*, 16 (1922) 4, 116.
- KALOGJERA, Niko: Povjesne crtice o glazbenim prilikama splitske stolne crkve, *Sv. Cecilija*, 18 (1924) 3, 89-90; 4, 161-162.
- KOS, Koraljka: Razdoblje Vjekoslava Klaića (1890-1920), *Arti musices*, 9 (1978) 1-2, 81-106.
- KOVAČEVIĆ, Krešimir (K. Ko.): Hrazdira, Cyril Metodej, *Muzička enciklopedija*, sv. 2, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1974, 165.
- KOVAČEVIĆ, Krešimir (ur.): Slovenska filharmonija, *Leksikon jugoslavenske muzike*, sv. 2, Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1984, 323.
- KRAŠ, Marijan: *Pavica i Otokar Hrazdira — život i umjetničko stvaranje zaboravljenih Ivancana uz 70. obljetnicu prve fotografske izložbe u Ivancu 1932. — 2002.*, Varaždin 2002.
- KULJIŠ, Tomislav: *Koncertni život Splita i Dalmacijakoncert (1948-1988)*, Split 1988.
- KURET, Primož: Slovenska filharmonija, fotografije, dokumenti in koncertni sporedi, 1701-1947, u: *Slovenska filharmonija Academia philharmonicorum 1701-2001*, Ljubljana 2001.
- LIVAKOVIĆ, Ivo: »Kolo« — Ponos Šibenika, RKUD »Kolo«, Šibenik 1976, 59-67.
- LIVAKOVIĆ, Ivo: *Kazališni život Šibenika*, Muzej grada Šibenika, Šibenik 1984.
- LIVAKOVIĆ, Ivo: *Raspjevani Šibenik*, RKUD »Kolo«, Šibenik 1989, 17-28.
- m. b.: Sa sinočnjeg koncerta »Zvonimira«, *Novo doba*, Split 1922. od 14.1/5.
- MIROŠEVIĆ, Josip: Jakov Gotovac — skica za splitski portret uz 85. obljetnicu života, *Kulturna baština*, 7 (1981) 11-12, 157-162.
- NOVAK, Ambro (anv.): Stogodišnjica Smetane. Svečani koncert Filharmonije i Zvonimira, *Novo doba*, Split 1924. od 6.4/2 (podlistak).
- OBENRAUCHOVÁ, Sylvie: Cyril Metodej Hrazdira, diplomatska radnja obranjena na Univerzitetu u Brnu, rukopis, Brno 1959.
- PETTAN, Hubert: Iz prošlosti zagrebačke opere, raspored i osoblje od 1909/1910 do 1917/1918, *Kronika zavoda za književnost i teatrologiju JAZU*, 8 (1982) 22-23-24, 183-214.
- RADICA, Branko: *Josip Hatze*, Logos, Split 1989.
- ŠIROLA, Božidar: *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Edition Rirop, Zagreb 1922.
- ŠIROLA, Božidar: *Hrvatska umjetnička glazba*, Matica hrvatska, Zagreb 1942.
- ŠKUNCA, Mirjana: O glazbi u djelovanju Klasične gimnazije u Splitu, u: *290 godina Klasične gimnazije u Splitu*, Split 1990, 305-315 (307).
- ŠKUNCA, Mirjana: *Glazbeni život Splita u preporodnom razdoblju i prijelaznim desetljećima (1860-1918)*, Književni krug Split, Split 1991.
- ŠKUNCA, Mirjana: Od Lisinskog i Suppéa do Gotovca i Tijardovića, *Mogućnosti*, 40 (1993) 8-10, 106-122.

- ŠKUNCA, Mirjana: Hrazdira, Ćiril Metod (Cyril Metoděj), *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 5, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 2002, 702-704.
- TUKSAR, Stanislav: Glazbeni arhiv splitske stolne crkve sv. Dujma. Izvještaj o sređivanju i katalogiziranju izvršenom u razdoblju od 1973. do 1975. g., *Arti musices*, 8 (1977) 2, 177.
- TURRELL, John: Hrazdira, Cyril Metoděj, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 11, London 2002², 777-778.
- VUKDRAGOVIĆ, Mihailo: Idejno-estetske i stilske srodnosti i oprečnosti u razvojnim tokovima srpske i hrvatske muzike između dva rata, *Arti musices* 9 (1978) 1-2, 177-185.

Časopisi i zbornici (nepotpisani prilozi)

- Sv. Cecilija*: 21 (1927) 1, 46.
Zbornik 290 godina Klasične gimnazije u Splitu, Split 1990.

Enciklopedijske jedinice (nepotpisane)

- Hrazdira, Cyril Metoděj, *Leksikon jugoslavenske muzike*, sv. 1, Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1984, 323.
- Hrazdira, Ćiril Metod (Cyril Metoděj), *Hrvatski leksikon*, sv. 1, Naklada Leksikon d. o. o., Zagreb 1996, 452.

Novine

- Agramer Tagblatt*, Zagreb, 1913: 27.10/6, 29.10/6, 12.11/6, 11.12/6 i 15.12/8; 1914: 7.3/9-10, 9.3/8, 10.3/8, 1.4/9 i 13.5/9; 1920: 15.5/4.
- Domovina*, Zagreb, 1920 (latinicom): 12.5/2, 15.5/2.
- Jutarnji list*, Zagreb, 1913: 29.10/5, 8.3/6, 11.3/6, 12.3/5, 2.4/6, 3.4/5 i 3.6/5; 1920: 11-13.5/3.
- Narodna politika*, Zagreb, 1920: 15.5/2 i 3, 16.5/3 (podlistak).
- Narodna straža*, Šibenik, 1925: 17.5/5 i 27.5/1.
- Narodne novine*, Zagreb, 1911: 18.8/3 i 21.8/5; 1913: 27.10/3, 29.10/4; 1914: 2.3/3, 9.3/3, 10.3/4, 11.3/3 i 4, 3.4/4, 11.4/3, 27.4/4 i 2.6/2.
- Narodni list*, Zadar, 1909: 7.8/2; 1912: 21.8/3; 1915: 20.10/2; 1916: 16.2/2, 24.5/2, 29.11/2 i 9.12/2; 1917: 21.3/2; 1918: 30.1/2 i 27.3/2.
- Naše jedinstvo*, Split, 1909: 3.7/2, 13.11/2, 28.12/2; 1910: 22.1/2, 27.9/2; 1911: 17.8/2, 14.10/2; 1912: 11.4/2, 8.6/2, 28.9/3; 1914: 6.5/2; 1915: 4.2/2, 13.2/2, 16.2/2, 17.5/2, 27.7/2, 14.8/2, 21.8/2, 23.8/2, 24.8/2, 11.11/2, 15.11/2; 1916: 4.2/2, 11.2/2, 15.2/2, 20.5/2, 24.5/2, 14.7/1, 17.7/2, 15.11/2, 25.11/2, 2.12/2; 1917: 17.2/2, 23.5/1, 26.5/2, 3.12/1, 18.12/1-2; 1918: 17.1/2, 22.1/2, 25.2/1, 14.3/1, 16.3/1, 20.3/1, 28.3/1.
- Novo doba*, Split, 1918: 3.8/3, 30.11/4, 3.12/3; 1919: 17.3/3, 24.3/2, 28.3/3, 21.5/3, 30.5/3, 2.6/3, 4.7/3, 14.7/3, 31.7/3; 1920: 8.1/2 (podlistak), 29.1/3, 9.2/3, 13.2/3, 6.3/5, 11.3/3, 12.4/3, 20.4/3, 28.4/3, 3.5/3, 8.5/3, 10.5/3, 12.5/3, 15.5/3, 19.5/3, 22.5/3, 27.5/3, 29.5/3, 2.6/3, 7.6/3, 10.6/2, 14.6/3, 17.6/3, 18.6/3, 5.7/3, 4.11/3; 1921: 4.2/3, 1.4/3, 15.9/3, 26.10/4, 19.11/4; 1922: 7.1/4, 9.1/4, 14.1/5, 14.2/5, 4.3/4, 8.3/2 (podlistak), 15.3/3, 17.3/2, 24.3/3, 20.4/3, 15.5/3, 18.5/3, 14.6/2, 6.7/2 (podlistak), 20.7/2, 27.7/2,

22.9/2, 26.9/5, 10.10/5, 23.10/3, 4.11/4-5, 13.11/2, 14.11/3 (podlistak), 15.11/2, 16.11/3 (podlistak), 17.11/2, 18.11/4, 25.11/4, 27.11/2, 28.11/4, 29.11/2, 30.11/4, 2.12/4, 13.12/4, 29.12/3; 1923: 3.1/4, 4.1/2 (podlistak), 13.1/2, 5.2/3, 19.2/2, 6.4/2, 17.10/4, 29.10/4, 6.11/4, 27.11/5, 12.12/3; 1924: 20.1/5, 25.1/5, 22.3/4, 23.3/4, 28.3/2 (podlistak), 30.3/4, 6.4/2, 15.7/4, 10.10/4, 13.12/4; 1925: 6.1/6, 16.1/6, 28.2/6, 25.3/6, 7.6/6, 1.7/6, 9.8/5, 26.11/4; 1926: 8.1/4, 24.3/4, 7.12/4; 1930: 1.8/?; 1935: 15.6/9-10; 1936: 4.12/6, 7.12/3.

Novosti, Zagreb, 1920: 11.5/3, 12.5/2, 14.5/2, 16.5/1 (podlistak).

Obzor, Zagreb, 1911: 18. i 19.8/2; 1913: 8.10/3, 19.11/2, 14.12/2 i 17.12/2; 1914: 8.2/1, 22.2/1-2, 10.3/3, 12.3/2, 15.3/1-2, 19.3/1, 2.4/3, 11.4/2, 29.5/1-2 i 3.6/2; 1920: 16.5/2.

Sloboda, Split, 1911: 8.3/3, 22.3/3, 3.5/4 i 5.7/4; 1912: 6.1/4; 1913: 3.6/2, 9.7/3, 26.7/3, 11.9/3, 19.9/3; 1914: 21.4/3, 11.5/2, 15.7/3 i 17.7/3.

Slovenec, Ljubljana, 1913. od 2.4/3.

Summary

THE LIFE-PATHS OF ĆIRIL METOD HRAZDIRA (1868-1926) OUTSIDE HIS HOMETLAND

In the world of European music, Ćiril Metod Hrazdira is primarily known and recognized for his conducting of the successful first performance of Leoš Janáček's opera *Jenufa* in Brno in 1904. There is less awareness that he was a versatile and talented musician whose multiple music activities brought credit in varying degrees, but without exception, to all the environments in which he worked, firstly in his homeland and, later, outside of it. He had already started his music career and established a respected name for himself in his Czech homeland, in Moravia, and then, from 1909 almost till his death, he continued to work in other parts of the Austro-Hungarian Empire, in fact, mostly in Split. The exceptions were brief, largely one-season intervals, firstly a single sojourn in his homeland (1910-1911), then later in Ljubljana (1912-1913) and in Šibenik (1925).

Past comprehensions about Hrazdira are disproportionate to the volume and quality of his contribution to the music events of his time, particularly in Croatia and not exclusively in Split. Hrazdira's overall role and the significance of his work as performer, composer, organizer, animator and pedagogue, at first in his homeland and then outside its borders, could not be seen comprehensively and thus could not be evaluated in the right way, neither in the context of the music circumstances in the places in which he lived and worked, nor within the overall framework of the music culture of modern times. Hrazdira's life and work at home are known through S. Obenrauhová's research, but his biography concerning the period he spent outside of his homeland remained fragmentary and incomplete, while his composing work was known only fragmentarily and sporadically, so that that extensive work remained to be done. It is hoped that the research results given in this paper will make a contribution to making up for that shortfall.

Hrazdira was a committed and active participant in music events wherever he lived. However, his work was most influential in Split, since that is where he spent the greatest part of his life and career outside Moravia. Opera and symphony conductor in Ljubljana, then mostly operetta conductor in Zagreb, Hrazdira left the most profound impression during his fifteen years in Split (1909-1910, 1911-1912, 1914-1926), also as a performer. Skilful, musical and full of temperament, he accompanied and collaborated with soloists and took part in chamber ensembles, but he was the most present and effective as conductor, choral conductor and pedagogue. Wishing to offer varied music events to the inhabitants of Split, at first as conductor of the Cathedral music and of *Narodna glazba* [The Band of the People], then as the initiator and the chief of the Split Philharmonic Orchestra and choral conductor of the leading city musical society »Zvonimir«, Hrazdira persistently endeavored and succeeded in consolidating the city's music forces and qualifying them for performance of more demanding symphonic, chamber and concertante music, more extensive vocal-instrumental works and, finally, music-stage works. He performed recognized works from European music heritage, from the classics to modernity and, in particular, Slavic music, including works by Croatian composers of that time, and he taught instrument-playing as well as theoretical musical disciplines, and composing and instrumentation »toward modern music«. He made sure that listeners were well-informed. Along with his numerous commitments, he continued composing. Remaining a follower of the (Czech) late-Romantic national orientation, he composed almost a third of his entire opus outside his homeland. That opus is made up predominantly of secular music; besides the opera *Poklad* and two other extensive orchestral compositions, its major part consists of choral works of varying extent, with or without instrumental accompaniment.

With the knowledge and skill of a professional and with the enthusiasm of a music lover, Hrazdira also left traces with his entire music work outside of his homeland, in particular in the Split milieu of the first decades of the 20th century. His composing, performing, pedagogical and animating activities made a profound contribution to the promotion of local music culture and laid the bases of its professionalization in all its segments.